

TARTU ÜLIKOOLI
FILOSOOFIATEADUSKOND
GERMAANI, ROMAANI JA SLAAVI FILOLOOGIA INSTITUUT

FILMI JÄRELTOOTMISE INGLISE-EESTI
VALIKSÕNASTIK

Magistritöö

Eero Vakker

Juhendaja
dotsent Enn Veldi

Tartu 2014

SISUKORD

LÜHENDID	3
SISSEJUHATUS	4
1. EESTIKEELNE TERMINOLOOGIA JA VARASEMAD SÕNASTIKUD	6
1.1 Eestikeelne filmikirjandus ja filmi järeltootmise oskussõnavara.....	6
1.2 Varasemad sõnastikud.....	7
1.3 Filmi järeltootmise arengu mõju sõnavarale.....	9
2. SÕNASTIKU KOOSTAMISE ALUSED	11
2.1 Sõnastiku ulatus, lähteallikad ja mõistestik.....	11
2.2 Käibivad eestikeelsed terminid.....	13
2.3 Terminiloome.....	16
2.4 Sõnastiku struktureerimine.....	19
3. FILMI JÄRELTOOTMISE INGLISE-EESTI VALIKSÕNASTIK	22
3.1 Lühendid ja näited.....	22
3.2 Sõnastik.....	24
3.3 Eesti-inglise register.....	63
KOKKUVÕTE	72
KASUTATUD ALLIKAD	73
SUMMARY	79

LÜHENDID

AoF – Anatomy of Film

AotG – The Art of the Guillotine

ATM – Amatöörfilmi montaaž

CbC – Cut by Cut: Editing Your Film and Video

EKSS – Eesti keele seletav sõnaraamat

FALS – Filmiamatööri lühisõnastik

Film Art – Film Art: An Introduction

Filmiteooria – Filmiteooria: sissejuhatus

FjFE – Foto- ja filmitehnika entsüklopeedia

GotE – Grammar of the Edit

GTP – Guide to Postproduction for TV and Film: Managing the Process

Lootus – Inglise-eesti animafilmi valiksõnastik

Samson – Inglise-saksa-eesti filminduse valiksõnastik

Thalheim – Väike inglise-eesti seletav filmisõnastik

SISSEJUHATUS

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on anda ülevaade filmi järeltootmise mõistestikust ja sõnavarast keskendudes pildi- ja helimontaaži kitsamale valdkonnale. Sõnastiku temaatika jaguneb eelnimetatud valdkonda silmas pidades tinglikult kaheks: järeltootmisprotsessiga vahetult seotud tehnilised mõisted ja valmisfilmi kirjeldavad, pigem formaalse filmikriitika valdkonda kuuluvad mõisted, mis kohati ka kattuvad.

Sõnastiku vormistus on lihttähestikuline, kuid koostamisel üritas autor lähtuda nn mõtteviisilisest mõistelisusest, st valdkonna mõistesüsteemist, mitte lähtekeele sõnaloendist (Tavast 2002: 5).

Sõnastiku keelesuund on inglise-eesti, ehk tegu on nn passiivse sõnastikuga. Samuti tähendab see, et lähtutud on inglise keeleruumis, täpsemalt USA-s käibivast mõistesüsteemist. Kuigi mõiste enda olemasolu ei sõltu keelest, ei pruugi ühes kultuuriruumis (või veelgi kitsamalt, nt koolkonnas) relevantne mõiste olla seda teises kultuuriruumis.

Käesolev sõnastik on eelkõige deskriptiivne, kus püütakse katalogiseerida võimalikult palju eestikeelses filmikirjanduses kasutatud/kasutusel olevat terminoloogiat ning samuti oma ala ekspertide poolt reaalselt kasutatavat sõnavara. Autorile andsid mõistete seletamisel ning kasutuses oleva terminoloogia alal nõu ETV videomontaaži osakonna juhataja Priit Pärn, Balti Filmi- ja Meediakooli helisalvestuse ja helirežii dotsent Tiina Andreas, e-posti teel andis eestikeelsete vastete osas autorile nõu Balti Filmi- ja Meediakooli montaaži lektor Tarmo Rajaleid. Deskriptiivsele sõnastikule mitteomaselt pakub töö autor puuduvate eestikeelsete terminite asemel ka enda terminiloome tulemusi, mis on eristatud teistest vastetest vastava märgendiga (*). Terminiloomes püüdis autor lähtuda eelkõige nende asjakohasest motiveerimisest, st terminite võimalikult läbinähtavaks muutmisest potentsiaalsele kasutajale, kelleks on ainevaldkonda mõnevõrra tundev isik, kes tunneb puudust eestikeelsest terminoloogiast, nende seas filmitudengid (kes peavad tihti piirduma ingliskeelse sõnavaraga) ja tõlkijad.

Töö esimeses peatükis keskendutakse filmi järeltootmise valdkonnas juba tehtud terminoloogiatööle, sh vaadeldakse kuidas on digitaalne areng mõjutanud valdkonna sõnavara arengut eelkõige lähtekeeles, antakse põgus ülevaade Eestis väljaantud teemakohasest filmikirjandusest ja tutvustatakse Tartu Ülikoolis juba kaitstud filmivaldkonda puudutavaid

magistritöid/sõnastikke ning analüüsitakse neid nii valitud mõistete kui eestikeelsete vastete ja määratluste osas.

Teises peatükis tutvustatakse sõnastiku koostamise aluseid, sh seletatakse, kuidas piiritleti sõnastiku hõlmatav ainevaldkond ning kuidas valdkonnale omane mõistestik süstematiseeriti; samuti tutvustatakse töös kasutatud lähteallikaid, millel eespool nimetatud mõistestik ja vastav terminoloogia tugineb; analüüsitakse eestikeelsete vastete ning määratluste ja seletustega seotud probleeme ning tuuakse ära sõnastiku makro- ja mikrostruktuuri koostamise põhimõtted.

Töö kolmas peatükk koosneb inglise-eesti sõnastikust, millele eelneb alapeatükk, kus on ära toodud sõnastikus kasutatud lühendite ja märkide tähendused ning filmidest võetud stoppkadrite paigutuse põhimõtted. Peatükk lõpeb eesti-inglise registriga.

1. EESTIKEELNE TERMINOLOOGIA JA VARASEMAD SÕNASTIKUD

1.1 Eestikeelne filmikirjandus ja filmi järeltootmise oskussõnavara

Autorile teadaolevalt on ilmunud ainult üks eestikeelne raamat, mis käsitleb spetsiifiliselt filmi järeltootmise, täpsemalt montaaži teemat – W. Hugh Baddeley „Amatöörfilmi montaaž“ (AFM) (algpealkiri „How to Edit Amateur Films“), mis ilmus vene keele vahendusel eesti keelde tõlgituna 1978. aastal. Venekeelne tõlge ilmus aastal 1971; Baddely raamatu esmatrükk aga koguni 1951. aastal, millest kirjastus Focal Press avaldas kokku kuus kordustrükki, millest viimane ilmus aastal 1973 (WorldCat). Käesoleva töö autor eeldab, et seda kasutatigi vene keelde tõlkimisel (eestikeelses raamatus on teave ainult venekeelse trüki kohta). Kuigi raamat käsitleb „amatöörfilmi“ montaaži (st 8 ja 16 mm filmilindi, mitte 35 mm lindi monteerimist) ning on üsna vana isegi viimast trükki arvestades, on suur osa raamatus toodud teavet asjakohane ka tänapäeval (selle põhjustest pikemalt alapeatükis 1.3).

Raamatu teises ja kolmandas peatükis käsitletakse kaadrite liike (*üldplaan, keskplaan, suurplaan, ülisuurplaan, altrakursiga kaader, ülaltrakursiga kaader*), montaaži põhireegleid (*pidevus ja pidevuse katkestus, liikumise montaažiliide, liikumissuund, vahekaader, üleminekuefektid, rööpmontaaž, assotsiatiivne montaaž*). Samuti kirjeldatakse mõisteid, kuid ei tähistata neid kindla terminiga, nagu 30 kraadi reegel, 180 kraadi reegel, väljajätt e ellips ja Kulešovi efekt.

Järeltootmisega seotud mõisteid leidub ka vene keelest tõlgitud käsiraamatus „Filmiamatööri lühisõnastik“ (1980, vene keeles 1974) ja „Foto- ja filmitehnika entsüklopeedias“ (1988, vene keeles 1981). Erinevalt Baddeley raamatust on nendes käsitletud ka helitöötlusega seotud mõisteid ja märksõnadena on muuhulgas toodud ära terminid nagu *filmi dubleerimine, heliimitatsioon, helikujundus, helindamine, helimontaaž, helirada, järelsünkroonimine, kokkusalvestus, kujundusmuusika, must fonogramm, müra, müra imiteerimine ja plaksuti (sünkroonklapp)*.

Uuemast tõlkekirjandusest väärivad ära märkimist 2011. aastal ilmunud „Filmitooria: sissejuhatus“ ning aasta hiljem ilmunud „Filmiesteetika“. Esimese puhul leidub nii filmi järeltootmise tehnilist kui esteetilist sfääri puudutavaid termineid üsna napilt; eestikeelsete vastete järele on kursiivkirjas lisatud ka ingliskeelne termin. Vahel on eestikeelne termin

ümbrisetud ka jutumärkidega („Nii heli- kui pildimaterjal võib „pimenduda“ (*fade*) ja „(läbi) hajuda“ või „üle sulada“ (*dissolve*)“ (Stam 2011: 230)).

„Filmiesteetikas“ leidub seevastu ohtralt mõisteid, mis haakuvad sissejuhatuses nimetatud filmi vaatamist kirjeldava sõnavaraga, või nagu raamatus endas on kirjas „ei huvita meid mitte niivõrd filmide valmistamine, kuivõrd nende nägemise tingimused (Aumont jt 2012: 28)“. Tegu on autorile teadaolevalt esimese eestikeelse raamatuga, mis käsitleb põhjalikult filmi narratiivi ja diegeesi vahekorda, aga ka erinevaid montaažiteooriaid. Suur lisaväärtus on Alo Paistiku poolt kirjutatud järelsõna, kus avatakse mõistete kaadrik, kaader ja plaan erinevusi. Raamat on tõlgitud prantsuse keelest ning sellest tulenevalt ei kattu selles toodud mõistete piirid alati autori poolt kasutatavates materjalides toodutega, millele raamatus samuti tähelepanu osutatakse.

Kuigi eesti keeles on ilmunud veel mitmeid erinevaid raamatuid ja õppematerjale, millest Triin Thalheim on teinud oma 2011. aastal kaitsnud magistritöös „Väike inglise-eesti seletav filmisõnastik“ ka suhteliselt põhjaliku ülevaate, leidub neis vähe käesoleva töö teemaga kattuvaid mõisteid; või on raamatute tõlke kvaliteet nii kehv (millele Thalheim on samuti oma töös tähelepanu juhtinud), et autor otsustas kasutatud vasteid sõnastikus mitte ära tuua.

1.2 Varasemad sõnastikud

Tartu Ülikooli tõlkeõpetuse magistriprogrammi raames on tehtud varem kolm filmialast sõnastikku: juba eespool mainitud Triin Thalheimi operaatoritööga seotud valdkonnale keskenduv „Väike inglise-eesti seletav filmisõnastik“ (Thalheim), Reena Lootuse „Inglise-eesti animafilmi valiksõnastik“ (Lootus) (mõlemad 2011) ning Ander Samsoni „Inglise-saksa-eesti filminduse valiksõnastik“ (Samson) (2012). Nii märksõnavalikku kui eestikeelsete vastete poolest kattusid käesoleva sõnastikuga eelkõige erinevate kadreeringutüüpide ja plaanisuurustega seotud mõisted, kuna need on tähtsal kohal läbi kõigi filmitootmise etappide. Lootuse sõnastik on teistest kitsamalt piiritletud ja erineb terminivalikult oluliselt Thalheimi ja Samsoni sõnastikes tooduga. Kuigi animatsioonil ja filmikunstil on palju ühist, võivad sama terminiga tähistatud mõisted olla üsna erineva sisuga. Näiteks kui Thalheimi ja Samsoni sõnastikus on toodud termini *footage* vastetena *materjal*, *must materjal*, *filmi algmaterjal*, siis Lootuse sõnastikus on vasteks *filmi pikkus*, kuna animatsiooni puhul (digitaalselt animeeritud või käsitsijoonistatud) ei räägita poolide viisi

monteerimisruumi või arhiivi jäetud "mustast materjalist". Samas on jällegi Lootuse sõnastikus toodud ära *camera angle*, kuigi animatsioonis saab võttenurgast rääkida vaid ülekantud tähenduses, seevastu puudub Samsoni sõnastikus võttenurga mõiste hoopiski. Samas tuleb arvestada, et Samsoni sõnastik on kolmkeelne, mis tegi tema ülesande mõisteväljade piiritlemisel ja sünonüümia ning polüseemia väljatoomisel oluliselt keerulisemaks. Siiski väärub tähelepanu sõnastikevaheline vastete varieeruvus, eriti arvestades kui väikese ajavahe sees kõik kolm ilmusid. Näiteks on termini *establishing shot* puhul välja toodud neli erinevat vastet. Kui keskenduda ainult Thalheimi ja Samsoni sõnastikele on vastete varieeruvus eriti huvitav, sest Samsonil oli võimalus end Thalheimi tööga kurssi viia.

Tabel 1			
Terminid / vasted	Lootus (2011)	Thalheim (2011)	Samson (2012)
(screen) aspect ratio	kuvasuhe	ekraaniformaat, (kaadri)formaat, kaadri raami suurus	kuvasuhe
camera angle = angle of framing	võttenurk, rakurss	rakurss, kaamerarakurss	-----
cutaway	-----	vaheplaan, vahekaader	vaheplaan
establishing shot	(=master shot) juhtkaader	aadressplaan, aadresskaader	võtmeüldplaan (establishing shot); juhtkaader (master shot)
footage	filmi pikkus	materjal, must materjal	filmi algmaterjal
framing	-----	kadreerimine	raamimine
low-angle shot	-----	altvaade (konnaperspektiiv)	madalvõttenurk

Mõistete avamise poole pealt kasutavad Thalheim ja Samson traditsioonilist määratlemist ja selgitamist, samas kui Lootus kasutab sagedamini mõnevõrra pinnapealsemaid piirdeselgitusi ning mõnikord ka defineerimist mõiste enda kaudu. Huvitav on võrrelda, mida keegi pidas mõiste avamisel vajalikuks. Kas eesmärgiks oli võimalikult täpne definitsioon või hoopis mõiste pikem lahtiseletamine (vt tabel 2, *footage*). Kiiresti areneva filmi- ja meediamaastiku tõttu on anakronismidel kerge sisse lipsata, mida iseloomustab termini *aspect ratio* juures toodud näited, mille järgi võiks arvata, et 4:3 on endiselt üks põhilisi filmikunstis kasutusel olevaid pildiformaate. Samsoni sõnastiku puhul hakkab veel silma, et tihti ei ole definitsioonid ja näited/selgitused piisavalt eristatud, mis toob kaasa kohati koomilisi sisukitsendamisi (madalvõttenurk on „võte, kus kaamera vaatab tegelasele alt üles, ning jääb mulje, et tegelane on hirmuäratav ja suur“).

Tabel 2			
Terminid / määratlused	Lootus (2011)	Thalheim (2011)	Samson (2012)

(screen) aspect ratio	pildi kõrguse ja laiuse vaheline suhe	iseloomustab kujutise kaadri laiuse ja kõrguse suhet; peamised formaaditüübid on 4:3 formaat (akadeemia formaat) ja 16:9 formaat (laiekraanformaat)	pildi laiuse ja kõrguse suhe. Akadeemiline kuvasuhe on 1,33:1.
cutaway	-----	ekraanil olnud põhitegevusega narratiivsest aspektist seotud kaader	stseen, mis on enne üld-plaani, n-ö sissejuhatus järgmisesse plaani.
establishing shot	stseeni keskkonda avav kaader.	stseeni keskkonda avav kaader	stseeni keskkonda avav kaader
footage	filmi pikkus jalgades ja kaadrites.	filmitud võttekaadrite kogum	filmi materjalid (originaalne negatiiv, helinegatiiv ja heli salvestus magnetlindil), millest on alati võimalik toota uusi filmikoopiaid ja mis kuuluvad filmiarhiivis säilitamisele.
low-angle shot	-----	kaamerarakurss, kus kaamera asetseb filmitavast objektist tunduvalt madalamal (filmitakse madala nurga all)	võte, kus kaamera vaatab tegelasele alt üles, ning jääb mulje, et tegelane on hirmuäratav ja suur.

Kõigi kolme sõnastiku puhul on koostajad konsulteerinud oma ala spetsialistidega: Thalheim Eestis tegutsevate operaatoritega (Elen Lotman, Meelis Veermets ja Kullar Viimne), Samson Balti Filmi- ja Meediakooli professori Jüri Sillartiga ning Lootus „aastaid animafilmide valdkonnas töötanud animaatoriga“.

Autor kasutas kolme sõnastikku eelkõige eestikeelsete vastete leidmisel, kuid sai mõtteid ka mõistete täpsemaks määratlemiseks.

1.3 Filmi järeltootmise arengu mõju sõnavarale

Kui eristada filmi järeltootmises loomingu- ja tehnilisi aspekte, siis on selge, et mõistestiku ja seega ka terminoloogia olulisest laienemisest saame rääkida eelkõige viimase puhul. Ajavahemikul 1920ndatest, kui filmi käsitsi monteerimine asendus mehaanilise monteerimisseadmega (Moviola) ning hiljem tehniliselt täiuslikemate *flatbed*-montaažilaudadega, kuni sisuliselt 1970ndateni (Chandler 2012: 14), ei toimunud sellist tehnoloogilist hüpet, mis oleks toonud kaasa uue ulatusliku mõistestiku tekke ning vajaduse uute terminite järele. Siiski tehti esimesed sammud sellise revolutsiooni suunas 1950ndatel, kui videolindist sai põhiline andmekandja televisioonis ning aastal 1967, kui leiutati ajakood videolindi sünkroniseerimiseks (Filmmaker IQ). Seeläbi tekkis 1970ndatel filmimontaaži kõrvale magnetlindil põhinev linearmontaaž, mis jäi küll prevaleerima eelkõige televisioonis, kuid mida hakkasid kasutama ka nt dokumentaalfilmide tegijad (Chandler 2012: 15). Televisiooni ja mängufilmide monteerimine jäi lahutatuks kuni 1990. aastateni, kui üha rohkem filmitegijaid hakkas kasutama digitaalset montaaži. Siis oli digitaalne küll vaid

töötlusprotsess (*DI, digital intermediate*) ning teos salvestati endiselt filmilindil ning jõudis selles formaadis ka kinolevisse. Tänapäeval on tihti kogu filmitootmine digitaalne ning juurde on tulnud ka palju uusi termineid, millest paljud on seotud konkreetse järeltöötlemise tarkvaraga nagu Avid ja Final Cut Pro. Samas on paljud algselt vaid filmilindi töötlemisega seotud terminid läbisegi kasutuses video ja digitaalmontaaži terminitega (Chandler 2012: 16), või täpsemini, on mugandunud uude mõistesüsteemi seal kus võimalik. Kas on muutunud algsed motiveeringud (*cut* – lõikama, mis filmilindi puhul tähistas tõesti lindi füüsilist lõikamist, on kasutuses ka digitaalmontaažis, kuid motiveering on muutunud metafoorseks) või on motiveeringud põhinenud sellel, kuidas mingi efekt lõpetatud filmis välja näeb, mitte mis protsessi abil see esile kutsuti (nt erinevaid üleminekuefekte tähistavad terminid nagu *dissolve, fade, wipe* on endiselt käibel, kuigi neid enam optilise kopeerimise abil ei tekitata, sama kehtib nende eestikeelsete vastete *läbihajuma e sulanduma, pimenduma* ning *kustutama* kohta). Seetõttu ongi paljud kolmkümmend aastat vanad käsiraamatud kasutuskõlblikud ka tänapäeval, seda mitte ainult mõistete sisu osas vaid ka tihti täiesti kasutusvalmis terminite poolest.

2. SÕNASTIKU KOOSTAMISE ALUSED

2.1 Sõnastiku ulatus, lähteallikad ja mõistestik

Valdkonnad, mida käesolev sõnastik peamiselt katab on filmi pildi- ja helimontaaž, mis on kaks peamist tehnilist ja loomingulist tegevust filmi järeltootmisfaasis. Olulised järeltootmisega seotud valdkonnad, mille mõistestikku ja sõnavara sõnastik ei ava on värvikorrektsioon ning keerulised visuaal- ja heliefektid, kuna (1) nende selgitamine ning sidumine ülejäänud mõistetega ei ole olemasoleva mõistesüsteemi selguse koha pealt hädavajalik, (2) nende kohta on äärmiselt vähe eestikeelset materjali ning (3) autor ei tunne end piisavalt kompetentsena nende valdkondade mõistete süstematiseerimiseks. Pildi- ja helimontaaži valdkonna võib omakorda jagada kaheks: tehniline pool, ehk kes, mida, kuidas ja millega filmi järeltootmise faasis teeb ning esteetiline pool ehk see, kuidas tehtut teoreetiliselt kirjeldatakse. Muidugi on nende kategooriate vahel kattuvaid mõisteid, mille alla kuuluvad näiteks plaanisuurused, üleminekuefektid ja kaameraliikumised.

Kuna tegemist on oskus- mitte üldsõnastikuga, on autor püüdnud ingliskeelsete terminite ja määratluste allikate valimisel tugineda võimalikult palju ala ekspertide poolt koostatud käsiraamatutele ja (veebi)sõnastikele. Kui ekspert peab blogi (nagu David Bordwell ja Kristin Thompson), siis on autor vajadusel kasutanud ka seal toodud selgitusi. Tehnilise mõistestiku koostamisel toetus autor eelkõige kolmele raamatule, milleks olid „Guide to Postproduction for TV and Film: Managing the Process“ (GTP) (Clark ja Spohr, 2002), „Grammar of the Edit“ (GotE) (Bowen ja Thompson, 2009) ja „Cut by Cut: Editing Your Film and Video“ (CbC) (Chandler, 2012). Neist kolmest on Chandleri raamat vaieldamatult kõige kaasaegsem, sisaldades kõige rohkem digitaalmontaažiga seotud mõisteid. Raamatu tehniline terminoloogia põhineb suuresti Final Cut Pro montaažitarkvaral, kuid Chandler toob uusi mõisteid ja nendele vastavaid termineid tutvustades ära ka rohkelt sünonüüme, mis aitab vältida liigset tarkvarakesksust. GTP puhul teeb mõistestiku avamise raskeks kahe erineva meediumi – televisiooni ja filmi – korraga käsitlemine. GotE sisaldab üsna palju tehnilist terminoloogiat, kuid on eelmisest kahest raamatust rohkem huvitatud erinevatest montaažireeglitest, tuues raamatu lõpus ka mitmeid praktilisi näiteid, kuidas näiteks ilma 180 kraadi juhust rikkumata plaani vahetada. Esteetika mõistestiku kogumisel toetus autor eelkõige raamatutele „Film Art: An introduction“ (Bordwell ja Thompson, 1986) ja „Anatomy of Film“ (Dick, 2010). Allpool toodud tabel 3 illustreerib monaažis kasutusel olevate üleminekuefektide mõistestiku terminoloogilist varieeruvust, antud juhul küll, pigem selle

suhtelist ühtsust (vrd tabelis 5 toodud vastavate eestikeelsete terminite varieeruvusega). Tabel illustreerib seda, et teatud põhimõisteid tähistavad terminid säilitavad enda vormi läbi aastakümnete.

Tabel 3	Ülemineku efektid			
	dissolve	fade (-in/-out)	iris, iris shot/wipe/, iris-in/out	wipe
<i>Film Art (1986)</i>	+	+++	+++	+
<i>GTP (2002)</i>	+	+	-	-
<i>GotE (2009)</i>	+	+++	+	+
<i>AoF (2010)</i>	+	+++ (fade=fade-in)	+++	+
<i>CbC (2012)</i>	+	++	-	+
<i>AotG</i>	+	+++	+	+

Tiiu Erelt tsiteerib „Terminiõpetuses“ standardit EVS-ISO 1087-1:2002, mille järgi on mõisteväli „temaatiliselt seotud mõistete struktureerimata hulk” ning mõistesüsteem „mõistete hulk, mis on struktureeritud vastavalt mõistete suhetele” (Erelt 2007: 44). Arvestades siinses peatükis eespool kirjeldatud ei saa käesoleva sõnastiku puhul kindlasti rääkida päris ühtsest mõistesüsteemist, seda eriti tehnilise ja esteetilise mõistestiku osas. Küll saab rääkida mõisteväljast, mille sees on mitmed mõistesüsteemid ja mõistegrupid. Esteetikasse puutuvate mõistete struktureerimine on lihtsam, sest nende sisu on tehnikaga seotud mõistetest mõnevõrra stabiilsem isegi, kui need on tihti allutatud individuaalsete teoreetikute tõlgendustele. Tehnilised mõisted seevastu muutuvad tihti koos tehnoloogia muutumisega, mida autor püüdis määratlemisel eriti silmas pidada.

Mõistesüsteemi loomisel on tähtsaim aspekt nende üksteisega suhestumine: millised on ülem-, millised alammõisted, kas mõisted on kaasalluvad või mitte jne. Ideaalis peaksid mõistetevahelised (vahetud) suhted tulema ilmsiks määratlemisel. Tiiu Erelt toob välja kuidas liigitamisel põhjalikumaks minnes on võimalik eelmise liigitusastme nüüdseks liaseks muutunud komponendid terminist taandada (Erelt 2007: 51):

diegetic sound *n* diegeetiline heli
Heli, mille allikas asub filmiloo maailmas.

displaced diegetic sound *n* nihkes diegeetiline heli*
Diegeetiline heli, mis kõlab ekraanil nähtavast tegevusest kas varem või hiljem.

Siiski pole iga kord sobilikku ülemmõistet, millele viidata kuskilt võtta. Sellisel juhul aitab ka ülemmõiste, mis ei ole küll sõnastikus äramärgitud, kuid mis on piisavalt läbinähtav, et sõnastiku potentsiaalne kasutaja hätta ei jää:

continuity editing *n* järjepidev montaaž, pidevmontaaž
Monteerimisstrateegia, mille eesmärgiks on säilitada montaažiüleminekul tegevuse selge ja järjepidev kulgemine.
vt ka **30° rule**, **180° rule**, **axis of action**, **eyeline match**, **match on action**
vrd **discontinuity editing**

Autor on samuti püüdnud märksõnaga seotud mõistesüsteemi avada viidete kaudu, mis osutavad seotud mõistetele. Antud juhul on *continuity editing* ülemmõiste lühendi vt ka järel tulevatele mõistetele. Autor kasutab samuti viidet vrd, et osutada märksõnast vastandlikele mõistetele, mis on tihti, nagu ka antud juhul, kaasalluvad.

2.2 Käibivad eestikeelsed terminid

Autor andis eestikeelsete terminite allikatest ülevaate peatükis 1.1 ja võrdles Tartu Ülikoolis kaitstud filmialaste sõnastike terminoloogilist ja määratluslikku varieeruvust peatükis 1.2. Käesolevas peatükis laiendab autor võrdlust ka peatükis 1.1 kirjeldatud allikatele ning analüüsib konkreetsete sõnade terminiks sobivust. Tabelis 5 on sarnaselt tabeliga 3 toodud ära erinevad mõisted (tähistatud ingliskeelsete terminitega) ning nende eestikeelsed vasted allikate kaupa.

Tabel 5	Üleminekuefektid		
	dissolve, lap dissolve	fade (-in/-out)	wipe
ATM (1978)	ülesulamine	pimendama, helestama	väljatõrje
FALS (1980)	läbihajumine	väljumine pimendusest	väljatõrje
FjFE (1988)	ülesulatamine	pimendus, pimendusse siirdumine/pimendusest väljumine	kujutise väljatõrjumine
Kino (2008)	ühtesulamine	aeglane sissesulamine	-
Filmiteooria (2011)	(läbi) hajuma, üle sulama	pimenduma	-
Thalheim (2011)	ülesulamine, läbisulamine	väljumine pimendusest, sulamine pimendusse	väljatõrje
Samson (2012)	sulandumine	väljumine pimedusest sulandumine pimedusse	pühkimine

Tabel ilmestab seda, mida Krista Kerge on võrrelnud jalgratta uuesti leiutamisega eestikeelse terminoloogia tasandil (Kerge 2011: 93). Ka Tiiu Erelt toonitab, et uusi termineid pole vaja luua mõistetele, millel sobiv termin juba olemas ning, et juurdunud terminid ei peaks muutma „kirjutaja või toimetaja juhutuju või maitse järgi“ (Erelt 2007: 123). Rein Kull jällegi kirjutab, kuidas terminoloogiline variatiivsus võib teatud juhul olla kasulik, näiteks siis, kui mõnda keerukamat mõistet avada mitmel viisil, koostades nn denotaatsed mõttelahksed ehk samasisulised kuid erisuguse mõttega terminid (Kull 2000: 101). Ka autoril oli käesoleva sõnastiku koostamisel variantidest abi, näiteks *suurplaan* on hoopis sagedamini kasutatud kui *lähiplaan*, kuid kui luua vaste terminile *big close-up*, on terminil *suur lähiplaan* olulised stiililised eelised vaste *suur suurplaan* ees. Tabelis 5 toodud vastete seas autor selliseid „kasulikke“ variante ei tähelda, küll esineb nende seas nii leksikaalsed variante, kus iga

terminivariant kujutab endast eri lekseemi (*ülesulamine* ja *läbihajumine*) kui ka grammatilisi variante, kus terminivariantide sõnatüved langevad täielikult või osaliselt kokku, erinev on vaid grammatiline vormistus (*pimendama* ja *pimenduma*) (Erelt 2007: 115-116). Kui tegu pole eksitavate terminitega või populaarteaduslikes teostes kasutatud *kamm-montaaži* (Thalheim 2011: 6) stiilis „uudiskeelenditega“, on autor püüdnud leksikaalseid variante koguda nii palju kui võimalik ning need vastetena ära märkida (*kontratüüp* ja *vahenegatiiv*; *foonmüra* ja *kahin*). Kuna sõnastiku üks eesmärk on koguda võimalikult palju erialatekstides või ekspertide poolt reaalselt kasutatavaid variante, pole autor vältinud vastetena ei grammatilisi (nt nominilisatsioon *miksimine*) ega ortograafilisi variante, mille puhul seisneb terminivormistuse erinevus ainult õigekirjas (Erelt 2007: 116).

Järgnevalt toob autor näiteid probleemsetest, kuid suhteliselt laia tarvitust leidnud terminitest:

väljatõrje või *pühkimiselkustutus*

Üks termin, mis näib olevat kaua aega üsna muutumatuna püsinud on *väljatõrje*, mille poolt tähistatava mõiste selgitusena toob AFM: „Väljatõrje puhul ilmub ekraanile piirjoon, mis liikudes nagu pühiks endise kaadri maha ja asendaks uuega (Baddeley 1978: 23)“. FjFE-s toodud määratlus ei ole samuti õnnestunud, sest defineerib mõiste *idem per idem*: „Filmimismoodus, mida rakendatakse kaadris oleva kujutise sujuvaks vahetamiseks (väljatõrjumiseks) teise kujutisega (FjFE 1988: 192)“. Samas on samal leheküljel kasutatud illustratsioon, mis ei jäta kahtlust, et tegu on sama mõistega, mida inglise keeles tähistab termin *wipe*, mis on käesolevas sõnastikus avatud näite 67 abil:

(Donen 1952)

Näide illustreerib selgelt, et uus plaan ei tõrju vana välja (mis eeldaks, et mõlemad plaanid on ülemineku ajal liikumises), vaid katab või kustutab selle. Autori tähelepanu juhtis sellele põhimõttelisele erinevusele ETV videomontaaži osakonna juhataja Priit Pärj (kes pakkus ka autorile välja vaste *kustutama*). Ka sõna tasandil on *väljatõrjel* kergelt erinevad semantilised omadused võrreldes sõnadega *pühkima* ja *kustutama*. EKSS selgitab:

Tabel 5

välja tõrjuma	pühkima	kustutama
1. kusagilt välja, minema ajama	1. midagi v. millegagi kuskilt üle libistama, libistades lükkama v. tõmbama; niiviisi midagi puhastama v. kuivatama, midagi kuskilt eemaldama	2. kirjutatut, joonistatut vm. maha hõõruma, maha pühkima v. maha kriipsutama
2. kellegi v. millegi kõrvalejäämist põhjustama, kõrvale tõrjuma	maha pühkima kusagilt, millegi pealt midagi pühkides kõrvaldama v. kustutama, olematuks muutma	

Selle järgi oleks Samsoni sõnastikus toodud termin korrektsemalt motiveeritud kui eelmised, samas läheb kaduma teatud terminoloogiline järjepidevus. Autor tõi käesolevas sõnastikus mõiste *wipe* vastetena välja kõik kolm eestikeelset terminit, viidates ka samas nõ korrektsele ingliskeelsele terminile *push*, sest on seisukohal, et tekkiv terminoloogiline polüseemsus ei ole piisav põhjus, et aastakümnete pikkune järjepidevus lihtsalt kustutada.

müra(d)* või *heliefektid/helitaustad

Ingliskeelses mõistesüsteemis kasutatakse termineid *ambience*, *sound effects* ja *Foley*, mis kõik on üldistatult migit tüüpi heliefektid (või mida saab luua heliefektidena, selle asemel, et salvestada võttepaigas). *Noise*, mida üldiselt tõlgitakse ka üldkeeles *müraks*, on järeletootmises harilikult mingit tüüpi ebasoovitav heli või helimoonutus. Eesti keeles on tähistatud aga müraga just nimelt erinevat tüüpi heliefekte ehk helitaustu. Eriti aldis on *müra* selles tähenduses kasutama FALS, mis selgitab müra kui:

„helid, millel pole ühist kõne ja muusikaga. Filmi helindamisel on müradel oluline koht helitaustana – nendeks on iseloomulikud helid, mis seostuvad liikluse, töötavate masinatega, samuti ka kellahelin, kõikvõimalikud löögid, sammud, koputused /.../(Panfilov 1980: 103)“

FALS-is toodud heliefekte puudutav mõistestik kattub iseenesest hästi käesolevas sõnastikus tooduga: *sünkroonmürad* (=hard sounds ehk *sünkroonsed heliefektid*), *mittesünkroonsed püsimürataustad* (=soft sounds ehk *asünkroonsed heliefektid*), müra imiteerimine (=Foley ehk *sünkroontaust*). Tegu on terminiga, mida Tiiu Erelt on "Terminiõpetuses" nimetanud desorienteerivaks ja mitmetähenduslikuks ning autor ei ole, ennekõike just desorienteerivuse tõttu, müra heliefektide tähenduses kasutanud (Erelt 2007: 122).

rakurss* või *võttenurk

Triin Thalheim on juhtinud tähelepanu sellele, kuidas raamatus „Kino“ kasutatakse *võttenurka* termini *rakurss* asemel (Thalheim 2011: 6). Lootuse sõnastikus on aga mõlemad, nii *rakurss* kui *võttenurk* kasutusel. FAL defineerib *rakurssi*: „Eseme asend võttepunkti

suhtes, mille puhul täheldatakse kaugemate osade vähenemist perspektiivis“. FjFE segitab märksõna *võttepunkt* all: „Madalast või kõrgeist võttepunktist, kuid küllalt kaugelt pildistatud objektide perspektiivsuhted mõjuvad normaalsetena, tavalistena (ei teki vertikaaljoonte rõhutatud koondumisi ja nende järske lühenemisi).“ EKSS-s on jällegi rakursi kohta kirjas:

rakurss

1. nurk, mille all mingit objekti pildistatakse, filmitakse, vaadeldakse
2. kunst maalis, graafikas ja skulptuuris kujutatava objekti lühenemine perspektiivis

(mõlemad Spielberg 1989)

straight-on-angle e *otsevaade*;
rakursi (EKSS 2) ei teki

rakursiga (EKSS 2) diagonaalkompositsioon

Thalheimil on tõepoolest õigus (ehk igasugune kaameranurk on rakurss), kuid milleks põlata ära nii hästi motiveeritud omatermin? Autor näeks hea meelega, kui terminit *rakurss* kasutataks selle kitsas tähenduses (kaamera on sellise nurga all, et tekib objekti lühenemine perspektiivis) ning *võttenurk* jääks ülemmõistena tähistama igasuguseid kaameranurki. Kompromissina on käesolevas sõnastikus ingliskeelse termini *angle-of-framing* all täissünonüümideks ära toodud nii *rakurss* kui *võttenurk*.

2.3 Terminiloome

Paljudele järeltootmisega seotud terminitele ei leidu eestikeelseid vasteid ning enamikul juhtudel kasutatakse tsitaatsõnu või püütakse termini kasutamise asemel mõiste lahti seletada (nagu mõistega *eyeline match* raamatus "Filmitooria: sissejuhatus"). Autorit nõustas helitöötlast puudutavate mõistete ja terminite alal Balti Filmi- ja Meediakooli helirežii dotsent Tiina Andreas, kelle sõnul on filmitegemine tänapäeval nii rahvusvaheline ning enamik õpikuid ja käsiraamatuid ingliskeelsed, mistõttu eestikeelne terminoloogia lihtsalt ei juurduks. Samuti osutas dotsent Andreas tõigale, et isegi ingliskeelses kultuuriruumis endas ei kattu mõistepiirid täielikult ning ei ole täit selgust, mida ühe terminiga tähistatud mõiste endas sisaldab ja mida mitte (viimase tähelepanekuga nõustub ka autor ning on seda illustreerinud käesoleva töö alapeatükis 2.2). Samuti on filmindus Eestis väga kitsas valdkond ning seega on väike ka terminoloogia kasutajaskond. Tartus 2000. aastal korraldatud oskuskeelekongressil üles astunud eriteadlased, kes esindasid ornitoloogiat, farmaatsiat, poliitikat ja politoloogiat, õiguskeelt ning arvutiala valdkondi, tõdesid, et tulevad vajadusel eestikeelse terminoloogiaga

hästi toime (Erelt, Tavat 2003:18), samas on kõik need valdkonnad ühiskonnas ka palju laiemas kandepinnaga kui filmindus või veel kitsamalt filmi järeltootmine.

Autori arvates on otstarbekas leida nõ kuldne kesktee ning püüelda teatud terminoloogilise duaalsuse poole, kus ingliskeelse terminoloogia kõrval üritatakse arendada ka eestikeelset. Praktilise poole pealt puudutab see ennekõike tõlkimist, kus nii populaarteaduslike raamatute nagu "Film" ja "Kino", aga ka tõsisemate teoreetiliste käsitluste või kogumike nagu "Filmitooria: sissejuhatus" tõlke kvaliteeti saaks tunduvalt parandada ühtse (kuid mitte tingimata sünonüümiast kramplikult eemale hoidva) ning läbipaistva terminoloogia arendamisega. Tiiu Erelt juhib tähelepanu sellele, et praktilise poole pealt ei ole tsitaatlaene kirjakeeles mugav kasutada: käänd- ja pöörd sõnade puhul tuleb arvestada sellega, et eesti tüvevokaal või muutelõpp tuleb liita ülakoma abil ja püstkirjas (Erelt 2007: 2009). Seetõttu ongi autor püüdnud ingliskeelsete tsitaatsõnade kõrvale luua omaterminid, need sõnastikus ka vastavalt (*) tähistades. Terminiloomes on autor toetunud eelkõige Tiiu Erelti „Terminiõpetuses“ (eelkõige peatükkides „Termini allikas ja saamisviis“ ning „Termini vastavus keelenormile“) ning „Eesti keele käsiraamatus“ väljatoodud põhimõtetele ning on püüdnud terminiloomes lähtuda termini võimalikult tugevast motiveeringust, proovides samal ajal hoiduda selle liiga kohmakaks muutmisest.

Järgnevalt on toodud konkreetsed näited terminiloomes protsessist ja sellega seotud probleemidest.

lightning mix – heliline stseenimiks, subliminal cut – välkkaader

Erinevalt mõistetest *analytical editing* ja *constructive editing* (kaasalluvad mõisted, mis on mõlemad pidevmontaažile omase stseniarenduse liigid) ei ole *lightning mix* ja *subliminal cut* omavahel vahetult seotud (mõlemad on alammõisted, kuid ei ole autori poolt koostatud mõistesüsteemis kaasalluvad mõisted). Seetõttu ei ole autor terminiloomes järginud ka ühtset sõnamoodustusmalli ning kasutab termineid näidetena, kuidas algkeeles kasutatud terminimotiveeringut ei pea kasutama sihtkeele termini puhul.

Ingliskeelse sõnaühendi *lightning mix* loomisel on kasutatud metafoorilist motiveerimist ning põhisõna viitab tegevusele või selle tulemile (midagi segatakse kokku e miksitakse või on kokku segatud e miksitud), kuid termin jääb sellegi poolest läbinähtamatuks, sest ei avalda mida omavahel on segatud. Seetõttu pakub autor oma poolt välja terminit *stseenimiks*, mis avaldab, et miksitavaateks objektideks on stseenid. Termin on

samuti piisavalt avar, et mitte luua arusaama nagu toimuks stseenimiks ainult algava ja lõppeva stseeni üleminekul (nagu sõnastiku näites nr 43), seda võtet võib kasutada ka näiteks rööpmontaažis, mille puhul võib vähemalt tinglikult rääkida ühest stseenist. Selleks, et motiveeritust veel tugevdada peaks termin *stseenimiks* sisaldama viidet, et miksimine toimub heli (harilikult kõne) kaudu. Autor pakub välja sõnaühendi *heliline stseenimiks* liites omadussõna *heliline* liitsõnaga *helimiks*. Kuigi omadussõnast ja liitsõnast koosnev sõnaühend on mõnevõrra kohmakas, on *heliline stseenimiks* (erinevalt näiteks kahe heli haakimisest, vt sõnastiku märksõna *hook*) suhteliselt harva kasutatav montaaživõte ning seetõttu kaalub termini läbinähtavus üles selle kohmakuse (Erelt 2007: 159).

Termini *subliminal cut* puhul viidatakse montaažikaadri vaevumärgatavusele. Sõna *subliminal* eestikeelsed tähendused on Eesti Keele Instituudi inglise-eesti masinsõnastiku järgi *alateadlik, teadvustamata, allpool teadvuse künnist*. Muidugi on üks võimalus kasutada lihtsalt otsetõlget, mille tulemuseks oleksid näiteks *alateadlik lõige* või *alateadlik kaader*, samas võib kasutada ka sõna, mis viitavad sellele miks vaataja kaadrit ainult „alateadlikult“ teadvustab. Põhjuseks on see, et kujutis võtab enda alla ainult mõned pildiväljad ning filmi tavapärasel kiirusel projitseerimisel on kaadrivahetus niivõrd kiire, et vaataja paneb seda vaevu tähele. Siinkohal võib sõna *alateadlik* asemel kasutada omakorda metafoorilist motiveerimist, nt sõna *välg*, mida kasutatakse ohtralt millegi erakordselt kiire tähistamiseks. Niisiis *välkkaader*. Kui termini *lightning mix* puhul ei tee metafoori *välg* kasutamine terminit läbinähtavamaks (ning autor ei mõista üldse millistele mõistega *välg* seonduvatel omadustel võrdlus tugineb), siis *välkkaadri* puhul on võrdlus „kiire nagu välg“ asjakohane ning kodumaisele kasutajale suhteliselt kergesti läbinähtav.

nondiegetic insert – *mittediegeetiline vahekaader*

Filmimontaaži mõistesüsteemi seisukohalt on ingliskeelses terminis vastuolu, sest *insert* eeldab kaadriüleminekuid hõlmavas süsteemis seda, et toimuvast tegevusest antakse detailsem vaade (vt sõnastiku märksõna *insert* alt näidet 35), mis saab loogiliselt olla ainult diegeetiline e filmiloosse kuuluv (sõna *insert* on kasutatud tõenäoliselt üldkeelele omaselt tähendusega *vahele panema, sisestama*; sama on tehtud hiljem käibele tulnud digitaalmontaaži termini *insert editing* puhul). Korrektne semantiline motiveering eeldaks sõnaühendis seega pigem *cutaway* (*vahekaader*) kasutamist, kuna terminiga tähistatakse ekraanil toimuva tegevuse katkestamist ehk on võimalus näidata midagi diegeesist väljaspool asuvat. Nii otsustaski autor tõlkida sõna *insert vahekaadriks*. *Väljaspool diegeesi* on näiteks

„Filmiesteetikas“ tähistatud omadussõnaga *ekstra-diegeetiline* (Aumont jt 2012: 123), kuid EKSS annab eesliite *ekstra-* kohta järgmised tähendused:

1. täiendav, lisa-; erakorraline, eri-; näit. *ekstrakulu*, *-maks* [-u]
2. väljaspool olev, -väline; näit. *ekstrauteriinne*
3. kõrgeim, parim; näit. *ekstraklass*, *-sort*

Mitmetähenduslikkuse vältimiseks otsustas autor eesliite *ekstra-* asemel kasutada hoopis eitavat omadussõnaliidet *mitte-*, saades tulemuseks *mittediegeetiline vahekaader*.

2.4 Sõnastiku struktureerimine

Sõnastik on tinglikult koostatud mõtteviisilise mõistelisuse kontseptsiooni kohaselt, kuid märksõnad on järjestatud lihttähestikuliselt, täpsemalt sõnapõhist (*word-by-word*) järjestamist kasutades, kus tühikul on eelis sidekriipsu või muu märgi ees ning nendel omakorda tähestikus vahetult järgneva tähe ees (Atkins 2008: 191), nt *iris wipe* esineb sõnastikus enne kui *iris-in* ja *L-cut* enne kui *lap dissolve*. Tähestikulise vormistamise põhjuseks on eelkõige see, et autor näeb sõnastiku kasutajana eelkõige tõlkijat/ isikut, kellele filmiala päris võõras ei ole, kes otsib sõnastikust esmajoones sihtkeele vastet.

Samavormilised, kui erinevatesse sõnaliikidesse kuuluvad terminid on toodud ära eraldi märksõnadena, eristades need nn homograafilise ülaindeksiga (Atkins 2008: 191-193):

splice¹ *n* liitekoht, ühenduskoht

Koht, kus kaks filmilindilõiku on ühendatud.

splice¹ *v* liitma, ühendama

Filmilindilõike ühendama; kas kleeplindiga või *kuumliimimise* teel.

Juhul kui ühe sõnaliigi sees on mitu tähendusüksust, viitab ülaindeks vastavale üksusele ning mitu tähendusüksust hõlmavale märksõnale eraldi indeksi ei lisata:

pan¹ *n* panoraam, panoraamvõte

Filmimisvõte, mille käigus kaamera horisontaalsuunas pöörduv, tekitades nii liikuva *kadreeringu*, libisedes horisontaalselt üle kaadriruumi.

pan *v* panoraamima

1 Filmima *panoraamvõtet* kasutades.

2 Heli paremasse, vasakusse või keskmisesse kõlarikanalisse suunama.

Tegusõnana esineva termini nominaliseering on toodud sõnastikus eraldi märksõnana välja siis, kui antud vormi on algallikates autori meelest piisavalt palju kasutatud. Lühendite ning nende väljakirjutatud variantide puhul on autor lähtunud kasutussagedusest, näiteks *DI* on sõnastikus eraldi märksõnana välja toodud nii lühendina kui selle väljakirjutatud vormina *digital intermediate*. Plaanisuuruste puhul on väljakirjutatud vormid selgelt rohkem

kasutatavad ning lühendeid tarvitatakse vaid siis, kui sõna kasutatakse väga ohtralt, näiteks filmi stseeni ülesehitust montaažikaadrite haaval kirjeldades, seega on lühend toodud ära väljakirjutatud vormiga samal real, kuid eraldi märksõnana pole märgitud. Seevastu on *DME* ja *M&E* kasutuses peamiselt lühendina ning nende puhul on väljakirjutatud vorm märgitud samale reale, kuid ei ole samuti eristatud eraldi märksõnana.

Polüseemid

Filmialase terminoloogia puhul on sage terminiloome meetod, kus ühe mõiste omadused teisele mõistele üle kantakse säilitades algtermini sõnavormi. Tulemuseks on polüseemid, mille omavahelise seose tugevus küll kohati üsna tugevalt varieerub: näiteks termin *sound mixer* tähistab nii isikut, kes salvestab võtetel heli kui ka isikut, kes helirajad järeltootmise etapis kokku salvestab; *pan*, panoraamima, tähistab kaamera horisontaalset pöördumist ümber oma telje, kuid sarnaselt sellele liikumisele saab panoraamida ka heli ühest kõlarist teise; *dubbing* on nii heliradade kokkusalvestamine ja ühtlustamine ehk *mixing* kui ka kõne võõrkeelde dubleerimine ning *cut* on nii montaažiüleminek kui ka teatud monteerimisjärgus film. Polüseemide puhul on sõnastikus üks märksõna, mille alla on koondatud erinevad tähendusüksused, mis on üksteisest eraldatud järjenumbriga:

cue *n*

1 cue, abimärke*, asukoht*

Kõne, heliefektida ja/või muusika salvestamise koht helikandjal.

2 cue, märguanne*

Signaal, mis annab esinejale märku esinemise alustamiseks või filmitehnikule seadme aktiveerimiseks.

Sünonüümid ja ristviitamine

Sünonüümide sidumisel on autor lähtunud ristviitamisest, kusjuures täiskirje loomisel on tuginetud termini esinemise sagedusele, harvemini mingi allika suuremale autoriteedile autori silmis.

2-pop *n* = **head pop**

head pop *n* alguspip

Sünkroniseerimismärk, mis on ühe kaadri pikkune ning on paigutatud 2 sekundit enne pildi esimest kaadrit.

= **2-pop**

vt ka **sync pop**

Märksõnale järgnevad vasted on terminivariantide varieeruvuse tõttu järjestatud tähestikulises järjekorras, kusjuures eelistatud on realselt kasutuses olevaid vasteid (sh tsitaatsõnu) autori terminiloome käigus koostatud vastetele.

Mõistete sisu avamisel on kasutatud eelkõige defineerimist, millele vahel järgneb ka pikem selgitus või konkreetsest filmist võetud illustreeriv stoppkaader. Määratluse sees on tihti viidatud mõiste sisu avamise seisukohast olulistele mõistetele. Kuna eestikeelses määratluses kasutatud viite leiab sõnastiku paberversioonis registrile toetudes, on lisatud veel ka ingliskeelsete terminite kaudu viitamine, et kergendada sõnastiku kasutajal seotud mõistete leidmist. Sõnastiku lõpus toodud eesti-inglise register on koostatud ainult sõnastikus orienteerumiseks ega ole mõeldud täitma pöörd sõnastiku funktsiooni.

3. FILMI JÄRELTOOTMISE INGLISE-EESTI VALIKSÕNASTIK

3.1 Lühendid ja näited

// autori kommentaar, sh subtiitrite tõlge

[] allikaviide

= sünonüüm

* autori poolt terminiloome korras koostatud eestikeelne vaste

1 e suur järjenumbr

Märgib tähenduserinevusi

ülaindeks ¹

Märgib samasisulisi ja sama vormiga, kuid eri liiki kuuluvaid sõnu.

Kui ühe sõnaliigi sees on mitu tähendusüksust viitab ülaindeks vastavale üksusele.

bold e rasvane kiri

Viitab teistele ingliskeelsetele märksõnadele.

kursiivkiri

1) märgib eestikeelsete vastete real tsitaatsõna

2) märgib määratluses ja seletuses mõiste sisu edasiandmisel olulist mõistet, mille kohta on sõnastikus ka eraldi kirje

n nimisõna

v tegusõna

vrđ võrdle

Viitab vastandlike omadustega mõistetele. Harilikult on tegu kaasalluvate mõistetega.

vt, vt ka vaata, vaata ka

Viitab seotud mõistetele, sh nii ülem- kui alammõistetele kui ka osasünonüümidele.

Näidete paigutus:

Filmi erinevad stoppkaardid e tõmmised on järjestatud nii nagu nad ka filmis esinevad, kui pole märgitud teisiti.

Montaažikaadrite vahele on jäetud üks tühik, kui tegu on selge üleminekuga e lõikega:

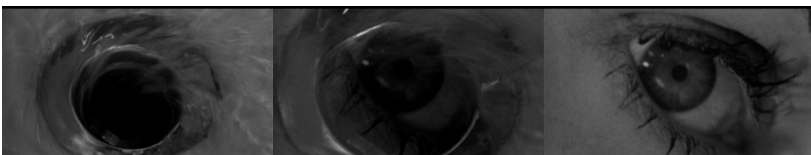

Tõmmiste ülevalt alla paigutuses on kasutatud ühe reavahetuse suurust tühikut.

Sama montaažikaadri erinevate tõmmiste vahel ei ole tühikut:

Samuti ei ole tühikut üleminekuefekte (nagu *dissolve*, *fade-in*, *fade-out*, *iris-in*, *iris-out*, *push* ja *wipe*) kujutavate tõmmiste vahel ning igas muus kohas, kus ei ole tegu selge üleminekuga:

3.2 Sõnastik

2-pop $n = \text{head pop}$

2:3 pulldown, 3:2 pulldown n 2:3 konversioon*, 3:2 konversioon*

Meetod, kus 24 k/sek projitseerimiskiirusega filmimaterjal konverditakse 29,97 k/sek kaadriedastuskiirusega NTSC videomaterjaliks.

30° rule, 30 degree rule n 30° juhis, 30 kraadi juhis

Pidevmontaaži puhul kehtiv juhis, mille kohaselt peaks sama tegevust või kujutist filmiva kaamera võttepunkt kahe montaažikaadri vahel vähemalt 30° varieeruma, muutes niiviisi kadreeringud montaažiüleminekul piisavalt erinevaks, et vältida katkendlikku montaaži.

vt ka **axial cut**

Näide 1 (juhise eiramine) [Tati 1967]:

180° line, 180 degree line $n = \text{axis of action}$

180° rule, 180 degree rule n 180° juhis, 180 kraadi juhis teljereegel

Pidevmontaaži puhul kehtiv juhis, mille järgi ei tohi kaamera võttepunkt montaažiüleminekul tegevuse telge ületada ning seeläbi enne kaadris olnud objektide ruumilist suhet järgmises kaadris vastupidiseks muuta (nt enne vasakule vaadanud inimene vaatab nüüd paremale, enne vasakult paremale toimunud liikumine toimub nüüd paremalt vasakule).

vt ka **axis of action, continuity editing, screen direction**

Näide 2 (juhise järgimine) [Ford 1939]:

Näide 3 (juhise eiramine) [Ford 1939]:

A/B roll n A/B roll, kahelindiline montaaž

1 Üleminekuefektide loomine kahe videolindiga.

= **checkerboarding 1, double-strand editing**

2 Üleminekuefektide ja 16 mm filmikoopia loomine kahe sünkroniseeritud *negatiiviga*.
= **checkerboarding 1**

ADR, automatic dialogue replacement *n* ADR

Helisalvestusprotsess, mida kasutatakse üldjuhul juba filmitud ning salvestatud kõne heli kvaliteedi parandamiseks või täiendamiseks, aga ka täiesti uue kõne lisamiseks.

= **looping, postsynchronization**

ADR editor *n* ADR-i monteerija

Isik, kes monteerib ADR-i ja lisab selle filmile.

ambience *n*

1 atmosfäär

Võttepaiga keskkonnale omased selgelt tajutavad või eristatavad helid, nt linnulaul metsas, liiklusmüra linnas jne.

= **backgrounds**

vt ka **room tone**

2 taustaheli

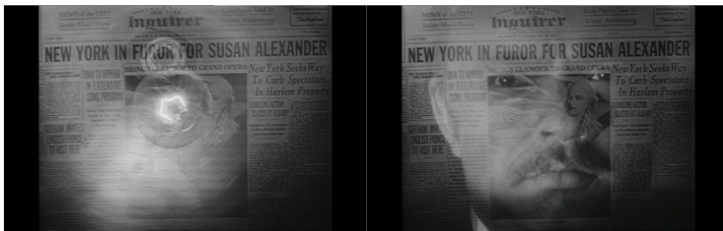
Igasugused helid, mis on taustaks põhihelile (harilikult kõnele), sh *heliefektid, atmosfäär, interjööriatmosfäär* ja *walla*.

American montage *n* Ameerika montaaž

USAs 1930ndatel ja 1940ndatel aastatel populaarne olnud montaaživorm, milles näidatakse sündmusteahelat ajaliselt kokkupressitud kujul, kasutades tihti erinevaid *üleminekuefekte* (*läbihajumine, kustutus* jne).

vt ka **montage sequence**

Näide 4 [Welles 1941]:

American shot *n* = **plan américain**

angle of framing *n* rakurss, võtterakurss, võttenurk

Nurk, mille all kaameraga stseeni *kaadreeritakse*, mis hõlmab kaamera horisontaalset (vt **canted angle, raking shot**) ja vertikaalset paigutust (vt **high-angle shot, low-angle shot, straight-on-shot**) filmitava objekti suhtes.

= **camera angle**

analytical editing *n* liigendav montaaž*

Pidevmontaažile omane stseeniarendus, kus stseen ehitatakse üles *aadresskaadri* või -kaadrite ning sellele/nendele järgnevate suuremates plaanides filmitud kaadrite abil. [Bordwell, 2012]

vrd **constructive editing**

Näide 5 [Curtiz 1942]:

answer print *n* proovikoopia

Monteeritud alnegatiivist tehtud positiivkoopia, mida näidatakse filmi režissöörile, peaoperaatorile, värvikorrektorile jt kvaliteedikontrolliks.

artifact *n* defekt

Helisalvestusel või heliraja töötlemisel tekkinud *helimoonutus*.

aspect ratio *n* ekraaniformaat, kuvasuhe, pildiformaat

Pildivälja või ekraani laiuse ja kõrguse suhe.

assemble editing *n* lisavmontaaž

Linearmontaaži vorm, kus programm koostakse klippe üksteise järel paigutades.

assembly edit *n* = rough cut

asynchronous sound *n* asünkroonheli, sünkroonist väljas heli

Heli, mis ei ole pildiga ühildatud ning on kuuldav kas enne või pärast seda kui allikas on selle esile kutsunud.

= **out-of-sync sound**

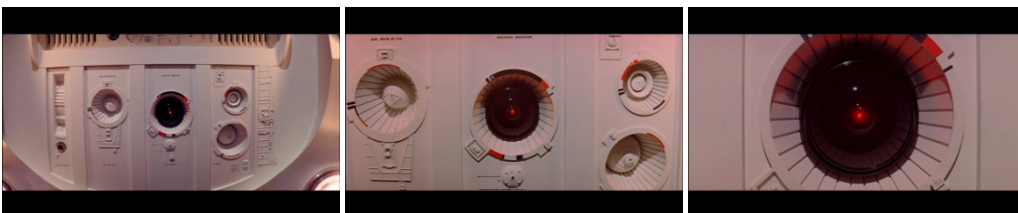
average shot length, ASL *n* keskmine kaadripikkus/kestus*

Algselt Barry Salti poolt kasutusele võetud mõõtühik, millega tähistatakse filmi montaažikaadrite keskmist pikkust või kestust; väärtus saadakse kogu filmi pikkuse või kestuse (pikkus- või ajaühikutes) jagamisel vastava montaažikaadrite arvuga.

axial cut *n* telgmontaaž*

Katkendliku montaaži vorm, mis rikub 30° juhust, kus montaažiülemineku(te)l kaadris olevale objektile mööda kaameraobjektiivi kujuteldavat vaadetelge lähenetakse või objektist kaugenetakse.

Näide 6 [Kubrick 1968]:

axis of action *n* tegevuse telg

Pidevmontaažis kasutusel olev kujuteldav joon, mis läbib tegelasi või muid kaadris olevaid objekte, piiritledes kõikide stseeni elementide ruumilised suhted need vastavalt vasakule või paremale joondades.

= **180° line**

vt ka **180° rule**

backgrounds *n* = **ambience**

big close-up, BCU *n*

1 suur lähiplaan

Plaanisuurus, kus inimese nägu täidab kogu ekraani, kuid üldjuhul on silmad, nina ja suu kõik korraga nähtavad.

Näide 7 [Hitchcock 1960]:

2 = **extreme close-up**

bird's eye view *n* linnuvaade

Kõrgelt, nõ linnulennult jäädvustatud *kaugplaan*.

Näide 8 [Kubrick 1980]:

B negative *n* B negatiiv

Filmitud *duublid*, mis ei olnud algselt koopia tegemiseks ära märgitud, kuid millest võib hiljem vajadusel koopiaid teha.

B roll *n* B lint, B materjal

Keskkonda ja muid vähemtähtsaid aspekte kujutav materjal, mis ei hõlma filmi põhiteemat ega tegelasi.

camera angle *n* = **angle-of-framing**

camera position *n* võttepunkt

Koht, kus kaamera filmimisel paikneb.

canted angle *n* kaldvaade, viltune vaade

Võttenurk, kus kaadris kujutatu on kaamera horisontaalse kallutatuse tõttu vasakule või paremale kaldu.

= **dutch angle**

Näide 9 [Reed 1949]:

cement splicing *n* kuumliimimine

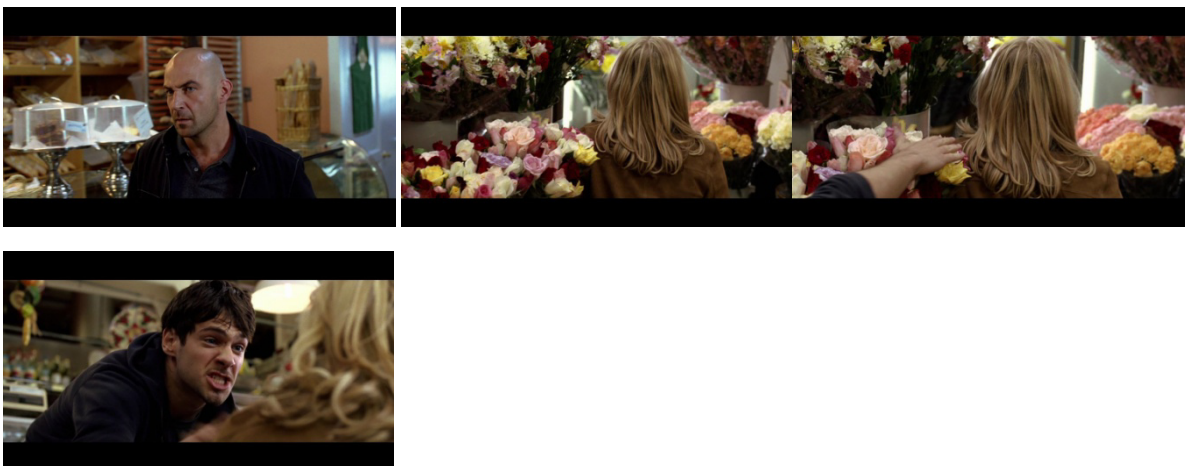
Filmilindi ühendamise protseduur, kus lõigatud lindiosad otsakuti kokku pannakse, fikseeritakse ning puutekohta elektriliselt kuumutatakse, kuni filmi põhimiku sulamiseni. Sulanud koha jahtumisel ühenduskoht hangub ja fikseerub. [FJFE]
vt ka **splice**¹

cheat, cheat cut, cheat shot *n* petumontaaž*

1 *Pidevmontaažile* omane üleminek, kus aja kulg ühest kaadrist teise on järjepidev, kuid kus muutub tegelaskujude või objektide paigutus. [Bordwell, Thompson 1986].

2 Igasugune montaaživõte, mis üritab veenda vaatajat milleski, mida tegelikult pole toimunud [Blandford jt 2001]; näiteks vale *vaatesuuna ühtivuse* (näide 10) kaudu.

Näide 10 [Turteltaub 2004]:

check print *n* kontrollkoopia

Vahenegatiivist tehtud *positiivkoopia*, mis läbib veel viimase kontrolli enne, kui vahenegatiivist *levikooptaid* paljundama hakatakse.

checkerboarding *n* vahelduvtöötlus*

1 = **A/B roll**

2 Kõneradade eraldamine kõne ja helitäite vaheldamisega.

clapper(board) *n* klapp, plaksuti, sünkroonklapp

Sünkroonfilmisel kasutatav seade, millega toimub pildi ja heli sünkroniseerimine, kasutades pidepunktidena kaadris näidatava klapi poolte kokkulöömist ning kokkulöömisel kuuluva plaksuva heli salvestust.

= **slate**

vt ka **digital slate**

cleaning tracks *n* heliradade puhastamine

Heliradade töötlemine, ühtlustamine ning nendelt üleliigse müra eemaldamine.

closed stix *n* = MOS take

close-up, CU *n* lähiplaan, lähivõte, suurplaan

Plaanisuurus, kus filmitav objekt täidab üldjuhul suurema osa kaadrist või kogu kaadri. Inimest kujutav suurplaan võib alata ülaltpoolt õlgu või lõua alt.

Näide 11 [Hitchcock 1960]:

color correction, color grading *n* värvikorrektsioon

Filmi järeltöötamise protsess, mis hõlmab peamiselt pildimaterjali valgustuse ja värvitoonide ühtlustamist, parandamist ja parendamist.

composite audio, composite track lõplik helimiks, lõplik kokkusalvestus

Heli lõplik kokkusalvestus, mis sisaldab kõiki vajalikke heliraja komponente, sh kõne, *heliefekte* ja muusikat.
= **DME, final mix**

composer *n* helilooja

Isik, kes kirjutab filmi jaoks *saatemuusika* ja vajadusel laulud.

conductor *n* dirigent

Isik, kes juhatab *saatemuusika salvestamisel* orkestrit.

constructive editing *n* ülesehitav montaaž*

Pidevmontaažile omane stseeniarendus, kus stseen ehitatakse üles ilma tegelaste ja/või objektide vahelisi ruumilisi suhteid avavate *aadresskaadriteta*. [Bordwell, 2012]

vrd **analytical editing**

Näide 12 [Hitchcock 1960]:

continuity editing *n* järjepidev montaaž, pidevmontaaž

Monteerimisstrateegia, mille eesmärgiks on säilitada montaažiüleminekutel tegevuse selge ja järjepidev kulgumine.

vt ka **30° rule**, **180° rule**, **axis of action**, **eyeline match**, **match on action**
vrd **discontinuity editing**

continuity error *n* pidevuse katkemine, pidevusviga*

Montaažiüleminekul tekkiv ebakõla filmi süžee esituse pidevuses (vt **continuity editing**), mis võib hõlmata tegevust, vaatesuundi, *võttenurki*, rekvisiite, tegelaste väljanägemist ning ruumilisi suhteid jms (vt näidet 13, kus esimeses kaadris ähvardatakse kollast kaelarätti kandvat tegelast revolveriga, plaanivahetusel on aga revolver alla surutud ja näidet 14, kus meestegelase soeng ja prillid plaanivahetusel muutuvad).

Näide 13 [Spielberg 1989]:

Näide 14 [Donner 1980/2006]:

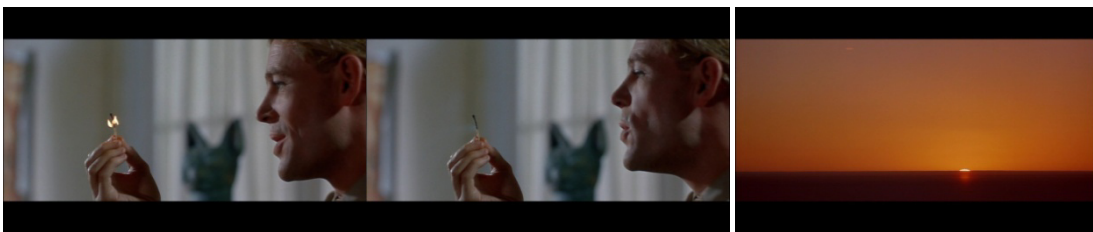
continuity sheet *n* *continuity sheet*, montaažileht

Monteerimise järjekorras koostatud nimekiri monteeritavatest stseenidest koos iga stseeni kestuse ning lühikirjeldusega.

contrast edit *n* kontrastmontaaž*

Montaažiüleminek, kus üksteisele järgnevad montaažikaadrid kujutavad olemuselt vastandlikke subjekte, objekte, sündmusi või tegevusi.

Näide 15 [Lean 1962]:

copy editing *n* koopiamontaaž*

Algsete heli- või videosalvestiste väljavõtete kopeerimine või taassalvestamine ning nende järjekorra muutmine, et lõppkoopia oleks kõik osad soovitud järjekorras.

cover shot *n* = **establishing shot**

coverage *n* katteplaanid

Erinevatest *võttepunktidest* ja erinevates plaanisuurustes filmitud *duublid*, et saada filmitavast stseenist võimalikult palju materjali.

credits *n*

1 tiitrid

Nimekiri filmi tootmises osalenud isikutest.

vt ka **end credits** ja **opening credits**

2 = **end credits**

crossfade *n* *crossfade*, heli ülesulamine

Heliüleminek, kus lõppev heli muutub aegamisi tasasemaks samal ajal kui algav heli muutub valjemaks.

crosscutting *n* paralleelmontaaž, ristmontaaž, rööpmontaaž

Montaaživõtte, mille puhul näidatakse vaheldumisi kaadreid kahest või rohkemast erinevas kohas ning üldjuhul samal ajal toimuvast tegevusest.

= **parallel editing**

Näide 16 [Lang 1931]:

cue *n*

1 *cue*, abimärke*, asukoht*

Kõne, heliefektida ja/või muusika salvestamise koht helikandjal.

2 *cue*, märguanne*

Signaal, mis annab esinejale märku esinemise alustamiseks või filmitehnikule seadme aktiveerimiseks.

cue sheet *n* *cue sheet*, abimärgete tabel*, asukohatabel*

Muusika ja helimonteerijate poolt koostatav tabel iga kõne, heliefekti või muusikasegmendi asukohast helirajal.

cut *n*

1 lõige, montaažiliide, montaažiüleminek

Lõpetatud filmi puhul, silmapilkne üleminek ühest montaažikaadrist teise.

2 montaaž, versioon

Filmi montaažijärku tähistav üldtermin.

vt ka **director's cut**, **editor's cut**, **locked cut**

cut¹ *v* = **edit**

cut away v kaadrit vahetama

Ekraanil nähtavat põhitegevust katkestama, mis hõlmab nii selle ajutist katkestust, nt kellegi *reaktsioonikaadrit*, mille järel põhitegevuse juurde naastakse kui ka üleminekut järgmisesse stseeni.

cut effects n *cut effects*, valmisedefektid*

Helipangast saadud heliefektid.

vrđ **Foley**

cut list n filmimontaaži lõigete nimekiri

Nimekiri filmi *lukus montaaži* andmetest, mille alusel *lõppmontaažis* filmi *algnegatiiv* monteeritakse.

vrđ **EDL**

cut negative n monteeritud (alg)negatiiv

Lukus montaaži järgi monteeritud *algnegatiiv*, mida kasutatakse *proovikoopiate* ja *vahepositiivide* valmistamiseks.

cutaway n vahekaader

Kaader, mis katkestab ekraanil toimuva põhitegevuse, näidates vaatajale midagi muud.

Näide 17 (teine montaažikaader) [Lang 1931]:

cutback frame n ühenduskaadrik*

Kaadrik, mis jäetakse *negatiivi monteerimisel* ühenduskoha tegemiseks ning, mis selle tõttu valmis negatiivil pildiinfot ei kann.

cut-in n = insert

cutting n = editing 1

cutting on action n = match on action

dailies n päevamaterjal*

Ilmutatud ja kopeeritud filmimaterjal, mis harilikult eelmisel päeval filmiti.

= **rushes**

DAW, digital audio workstation n DAW, *workstation*

Heli ja muusika digitaalseks salvestamiseks, monteerimiseks ja kokkusalvestamiseks kasutatav arvuti riist- ja tarkvara komplekt.

DES, digital editing system n DES, digitaalne monteerimissüsteem

Pildi- ja helimaterjali digitaalseks töötlemiseks mõeldud arvuti riist- ja tarkvara.

DI, digital intermediate n DI, digitaalne vahetöötlus*

Protsess, kus filmil, videol või digitaalses olekus algmaterjal digiteeritakse ning *lukus montaaži* järgi töödeldakse. Valminud versiooni linastusformaad võivad olla nii film, video kui ka digitaalne.

dialogue editor *n* dialoogimonteerija, kõnemoniteerija

Isik, kes puhastab salvestatud kõne ning vajadusel ühtlustab interjööriatmosfääri erinevused duublite vahel, eemaldab mittevajalikud taustahelid jms.

dialogue overlap *n* dialoogi vaheldumine*

L-lõike rakendamine dialoogistseenis, kus ühes plaanis nähtava tegelase kõne või osa kõnest kandub üle järgmisesse plaani, kus näidatakse isikut kellega ta räägib.

diegesis *n* diegees

Filmiloo maailm, sh sündmused, mille toimumist eeldatakse ning sündmused, mida otseselt ekraanil ei näidata. [Bordwell, Thompson 1986]

diegetic sound *n* diegeetiline heli

Heli, mille allikas asub filmiloo maailmas.

vrd **nondiegetic sound**

digital editing *n* digimontaaž, digitaalmontaaž

Sobivate kaameravõtete (duublite) digitaalne (mittefüüsiline) selekteerimine ja töötlemine ning montaažikaadrite kaupa ühendamine ühtseks ekraaniteoseks. Erinevalt filmi- ja videolindi montaažist ei muudeta digitaalse montaaži käigus jäädavalt algmaterjali.

= **nondestructive editing**

digital film *n* digitaalfilm

Film, mis sisaldab nii filmilindil salvestatud kui ka digitaalset materjali, nt visuaalefekte. Digitaalne materjal kantakse negatiivile, kus see monteeritakse ja töödeldakse koos filmilindile jäädvustatud materjaliga.

digital intermediate, DI *n* DI, digitaalne vahetöötlus*

Protsess, kus filmil, videol või digitaalses olekus algmaterjal digiteeritakse ning *lukus montaaži* järgi töödeldakse. Valminud versiooni linastusformaati võib olla nii film, video kui ka digitaalne.

digital master *n* *digital master*, digitaalne masterkoopia

Filmi algmaterjal, mis on filmilindilt digitaalsesse formaati skaneeritud.

digital slate *n* digitaalklapp, klapp, sünkroontahvel

Elektrooniline *klapp*, mis toodab ja kuvab *ajakoodi*, lihtsustades nii hilisemat sünkroonimist. Võib, kuid ei pruugi olla koos hariliku klapi juurde kuuluva plaksutiga.

= **smart slate**

vt ka **clapper(board)**

digitization *n* digiteerimine, digitaliseerimine

Pildi ja heli analoogsignaali konvertimine digitaalseks.

direct sound *n* otseheli

Heli, mis on salvestatud filmimise ajal.

director's cut *n*

1 režissööri versioon

Režissööri poolt filmi algselt linastunud (nö ametlikust) versioonist tehtud uus versioon, mis mingil põhjusel ei linastunud. Režissööri versioon võib tulla välja nt uuslinastusena või ka muul andmekandjal (DVD, Blu-Ray jms).

2 režissööri montaaž

Režissööri poolt pärast filmi *esialgse montaaži* valmimist koostatud/heaks kiidetud versioon.

dirty single *n* ebaselge üksikplaan*

Plaan, mis kujutab kaadrivälja domineerivat tegelast ning mingit osa samuti stseenis olevast tegelasest.
vt ka **over the shoulder shot**

discontinuity editing *n* mittejärjepidev montaaž*, mittepidev montaaž*

Igasugune alternatiiv *pidevmontaažile*, sh ajaliste ja ruumiliste suhete sobimatus, *180° juhise* eiramine ning kujundite graafilistele suhetele keskendumine. [Bordwell, Thompson 1986]

vt ka **axial cut**, **graphic match**, **intellectual montage**, **jump cut**, **overlapping editing**
vrd **continuity editing**

displaced diegetic sound *n* nihkes diegeetiline heli*

Diegeetiline heli, mis kõlab ekraanil nähtavast tegevusest kas varem või hiljem. [Bordwell, Thompson 1986]

dissolve *n* läbihajumine, sulamine, ülesulamine

Üleminekuefekt, kus esimene kujutis tasapisi kaadrist kaob ja teine samaaegselt kaadrisse ilmub. Mõlemad kaadris olevad kujutised on hetkeks samaaegselt ekraanil kumades üksteisest läbi, enne kui esimene kaader lõplikult teisega asendub.

vt ka **superimposition**

Näide 18 [Spielberg 1975]:

distortion *n* helimoonutus

Igasugune helisignaali moonutus, mis muudab helisalvestise algkuju.

DME; dialogue, music, effects *n* DME; dialoog, muusika, efektid

Helimiks, kus kõik helirajad on koondatud vastavalt kõne, muusika ja efektide komponentidesse
= **composite audio**, **final mix**, **sound mix 2**

double-strand editing *n* = **A/B roll 1**

double system *n* duubelsalvestus*, kaksiksüsteem*

Salvestusmeetod, kus pilt ja heli salvestatakse kahes erinevas formaadis / kahel erineval andmekandjal.

downconvert, downrez *v* allakonvertima*

Pilti kõrgemast resolutsioonist madalamasse konvertima.

dub *n* = **sound mix**

dubbing *n*

1 = **mixing**

2 dublaaž

Kõne järelsalvestamise protsess, kus algkeeles salvestatud kõne võõrkeelse kõnega asendatakse.

dubbing theater *n* kokkusalvestusstuudio, miksimisruum

Helistuudio, kus toimub heliradade kokkusalvestamine.

vt ka **mixing**

dupe negative *n* = **internegative**

duration *n* kestus

Filmi ajalise manipuleerimise element, mis hõlmab *süžees* esitatud sündmuste kestust ning *filmiloo* sündmuste eeldatavat kestust. [Bordwell, Thompson 1986]

dutch angle *n* = **canted angle**

echo *n* kaja

Heliefekt, mis on algheli selgelt eristatav peegeldus e kordus. Füüsilises ruumis kõlab helipeegeldus kajana, kui objektid millelt heli paageldub on heliallikast piisavalt kaugel.

edit *v* monteerima

Sobivaid kaameravõtteid (duubleid) selekteerima ja montaažikaadrite kaupa ühtseks ekraaniteoseks ühendama.

= **cut**¹

EDL, edit decision list *n* EDL, eelmontaažinimekiri*

Harilikult filmi eelmonteeritud versioonist koostatud nimekiri, mis sisaldab iga töödeldud segmendi järjenumbrit, poolinumbrit, *ajakoodi*, montaaži meediumi tüüpi (heli, pilt või kombineeritud) ning ülemineku tüüpi. Nimekiri on aluseks filmi *lõppmontaaži* tegemisel.

editing *n* montaaž, monteerimine

1 Sobivate *duublite* selekteerimine ja *montaažikaadrite* kaupa ühendamine ühtseks ekraaniteoseks.

vt ka **continuity editing, discontinuity editing; offline editing, online editing; linear editing, nonlinear editing**

2 Filmi vaatamisel, võtete ja tehnikate komplekt, mis aitab vaatajal mõista erinevate montaažikaadrite vahelisi suhteid [Bordwell, Thompson 1986]

editor *n* monteerija

Filmitehnik, kes režissööriga koostööd tehes sobivaid kaameravõtteid (duubleid) valib ja need montaažikaadrite kaupa ühtseks ekraaniteoseks ühendab.

editor's cut *n* esialgne montaaž

Filmi esialgne järjestatud versioon, millel puuduvad üldjuhul lõplikud eriefektid, tiitrid, helimiks ning muud keerulisemat manipeerimist nõudvad elemendid.

= **rough cut 1**

edge code *n* servakood

Töökoopiale ja selle *heliraja* servale sünkroonsuse tagamiseks kantav kood.

edge numbers *n* servanumbrid

Filmilindi servale valmistamise käigus kantud numbrid, mida kasutatakse *negatiivi montaažis* *töökoopia* ja negatiivi ühildamisel.

ellipsis *n* ellips, väljajätt

Filmi *süžee kestuse* lühendamine *filmiloo* elementide väljajätmise kaudu. [Bordwell, Thompson 1986]

elliptical editing *n* elliptiline montaaž

Kaatriüleminek, mis jätab vahele osa *filmiloo*s vältavast sündmusest või tegevusest, tekitades niiviisi *ellipsi* loo ja süžee kestuses. [Bordwell, Thompson 1986]

end credits *n* lõputiitrid

Filmi lõpus näidatav täielik nimekiri filmi tootmises osalenud isikutest.

= **credits 2**

vrđ **opening credits**

EQ, equalize *v* ekvalaisima

Heli üksiksagedusi muutma toonimuutuste esiletoomiseks.

equalizer *n* ekvalaiser

Helifilter, mis alandab või kõrgendab helisageduste osakaalu ning muudab helisignaali amplituudi.

establishing shot *n* aadressplaan, aadresskaader, masterkaader, tutvustav kaader

Stseeni avav harilikult kaugemas kadreeringus plaan, mis kujutab ruumilisi suhteid stseenis olevate tegelaste, objektide ja tegevuspaiga vahel.

Näide 19 [Curtiz 1942]:

exposure *n* säritamine, säritus

Fotomaterjali valgustundliku kihi valgustamine, et tekitada peitkujutist (silmale nähtamatu kujutis, mis filmi ilmutamise tulemusel nähtavaks muutub).

external diegetic sound *n* objektiivne diegeetiline heli*

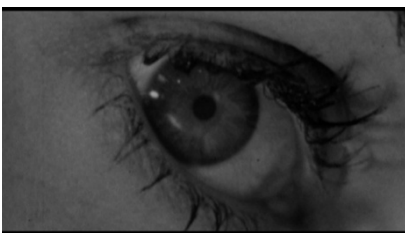
Diegeetiline heli, mida eeldatavasti kõik stseenis olevad tegelased kuulevad. [Bordwell, Thompson 1986]

vrđ **internal diegetic sound**

extreme close-up, ECU *n* detailplaan, ülisuurplaan

Plaanisuurus, kus filmitava objekti või tegelase üksik element täidab kogu ekraani, nt inimese puhul silmad, suu jne.

Näide 20 [Hitchcock 1960]:

extreme long shot, ELS *n* kaugplaan

Plaanisuurus, mis haarab enda alla avara ruumi ning inimene on ümbritsevas keskkonnas vähemärgatav.

Näide 21 [Ford 1939]:

eyeline match *n* vaatesuuna ühtivus*

Pidevmontaažile omane 180° reeglit järgiv juh, mille kohaselt järgneb kaadritele midagi vaatavast tegelasest kaader sellest, mida ta näeb, kusjuures järgmises kaadris nähtava tegevuse, objekti või tegelase ekraanipaigutuses arvestatakse nii palju kui võimalik vaataja ning vaadatava objekti ühises ruumis paiknevuse erinevusi.

vt ka **matching eyelines**

Näide 22 [Curtiz 1942]:

fade *n* = **fade-out**

fade-in *n* helestus, helestamine, väljumine pimendusest

Üleminekuefekt, kus tume ekraan järk-järgult heleneb, kuni kujutis täielikult kaadrisse ilmub.

Näide 23 [Chaplin 1936]:

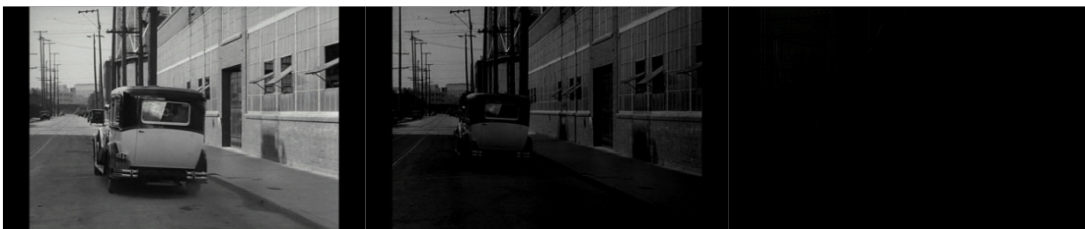

fade-out *n* pimendamine, pimendumine, pimendus, üleminek pimendusse

Üleminekuefekt, kus ekraanil olev kujutis järk-järgult tumeneb, kuni ekraan täielikult mustaks või mõneks muuks ühtlaseks värvitooniks nt valgeks (vt **white out**) muutub.

= **fade**

Näide 24 [Chaplin 1936]:

filled track *n* täidetud helirada*

M&E rada, mis sisaldab kõiki muusika ja efektide komponente, sh *atmosfääri* ja *interjööriatmosfääri*, mis on vajalikud filmi võõrkeelde dubleerimisel salvestatava uue kõnekomponendi helipõhja jaoks.

final cut *n* lõppversioon*

Filmi lõplik, vaatajatele linastuv versioon.

final mix *n* = **composite audio**

first assistant editor *n* monteeriija esimene abi

Isik, kes vastavalt vajadusele abistab monteerijat, nt materjali *digiteerimisel*, stseenide esmamontaažis/järjestamisel jms.

flashback *n* tagasivaade

Muutus *filmiloo* esitamise järjestuses, kus ekraanil toimuv tegevus katkestatakse, näidates filmiloos enne toimunud või toimuda võinud sündmusi, enne kui tagasi olevikku naastakse. [Bordwell, Thompson 1986]

Näide 25 [Curtiz 1942]:

flashforward *n* edasivaade

Muutus *filmiloo* esitamise järjestuses, kus ekraanil toimuv tegevus katkestatakse, näidates filmiloos tulevikus toimuvaid või toimuda võivaid sündmusi, enne kui tagasi olevikku naastakse. [Bordwell, Thompson 1986]

Näide 26 (kolmas montaažikaader) [Chaplin 1936]:

flatbed *n* montaažilaud*

Filmilindi monteerimise seade, millel on mh lindikerimismehhanism, kaadriaken või kuvar monteeritavate kaadrite vaatamiseks ja liimimispress lindi ühendamiseks.

Foley *n* foley, sünkroontaust

Heliefekt, mis luuakse foleykunstniku poolt helistuudios filmis nähtava tegevusega sünkroonis, nt sammud, ukse paukumine jne.

Foley artist *n* foleykunstnik

Isik, kes loob erinevaid võtteid kasutades heliefekte sünkroonis filmis nähtava tegevusega.

Foley editor *n* foleymonteerija

Isik, kes monteerib foley ja lisab selle filmile.

footage *n* must materjal, toormaterjal

Töötlemata *võttekadrite* kogum.

form edit *n* = **graphic match**

fps (frames per second) *n* k/sek (kaadriku sekundis), p/sek (pildivälja sekundis)

Mõõtühik filmi või video projitseerimis-/kuvasageduse mõõtmiseks (film = 24k/sek; NTSC video = 30k/sek; PAL video = 25k/sek; SECAM video = 25k/sek).

frame *n*

1 kaader, kaadrik, pildiväli

Iga üksik foto-, video-, või digikujutis, millest moodustub teatud kiirusel filmides ning hiljem projitseerides filmile omane liikuva pildi illusioon.

vt ka **fps**

2 kaader

Piiritletud kaadri osa, mis on projitseeritavas filmis vaatajale nähtav.

framing *n* kadreering

Kaadriku piirjoonte kasutamine projitseeritavas montaažikaadris (nii liikuvana kui staatilises) nähtava määramiseks ja komponeerimiseks.

freeze frame *n* stoppkaader

Kaader, milles ei toimu liikumist. Filmilindi puhul saadakse efekt ühe kaadriku pideva kordamisega.

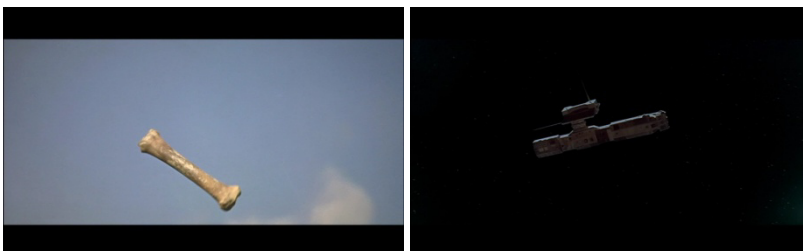
frequency *n* sagedus

Filmi ajalise manipuleerimise element, mis hõlmab arvu, kui mitu korda mingi *filmiloo* sündmus on näidatud *süžees*. [Bordwell, Thompson 1986]

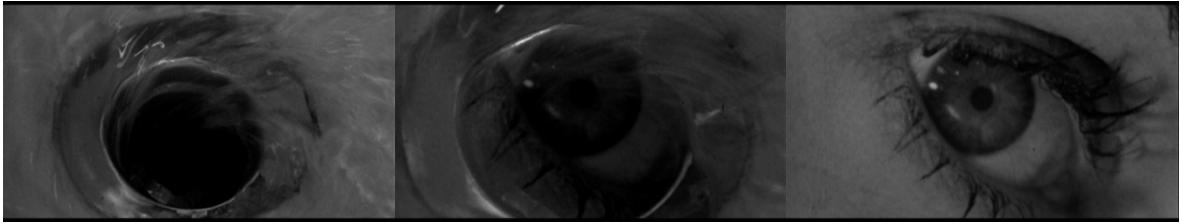
graphic match *n* vormiline ühtivus*, vormimontaaž*

Montaažiüleminek, mille puhul tekib tugev sarnasus üksteisele järgnevate kaadrite graafiliste (kuju, värv jne) elementide vahel. [Bordwell, Thompson 1986]

Näide 27 [Kubrick 1968]:

Näide 28 [Hitchcock 1960]:

hard sounds *n* sünkroonis heliefektid*

Heliefektid, mis on sünkroonis ekraanil nähtavate konkreetsete tegevuste ja sündmustega, nt ukse sulgumine, trepi nagin, kui keegi sellel kõnnib jms.

vrđ **soft sounds**

head leader *n* algusrakord

Filmi algusesse paigutatud filmi- või videolindilõik või digitaalklipp, et tagada pildi ja heli *sünkroonus*.

head pop *n* alguspip

Sünkroniseerimismärk, mis on ühe kaadri pikkune ning on paigutatud 2 sekundit enne pildi esimest kaadrit.

= **2-pop**

vt ka **sync pop**

high angle shot *n* ülaltvaade

Võttenurk, kus kaamera on filmitava objekti poole vertikaalnurga all ülevalt alla suunatud.

Näide 29 [Lang 1931]:

hiss *n* kahin, foonmüra

Kõrgesageduslik müra, mis tekib heli elektroonilisest võimendamisest ning on samuti omane analoogheli reprodutseerimisele.

vt ka **noise**

hook *n* haak*

Stseenivahetustehnika, kus lõppeva stseeni audiovisuaalsed elemendid põimuvad või seostuvad (haakuvad) algava stseeni audiovisuaalsete elementidega neid lõpetades või täiendades. Lõppeva stseeni heli võib haakuda algava stseeni heli (näide 30) või pildiga (näide 31) ning lõppeva stseeni pilt algava stseeni pildi (näide 32 ja 33) või heliga (näide 34). [Bordwell 2008]

Näide 30 [Spielberg 1989]: heli teise heliga

Näide 31 [Bowman 1998]: heli pildiga

/-Seejärel võtta talt, mida ta kõige kallimaks peab.../

/...Millela ta ei suuda elada/

Näide 32 [Wright 2007]: pilt teise pildiga

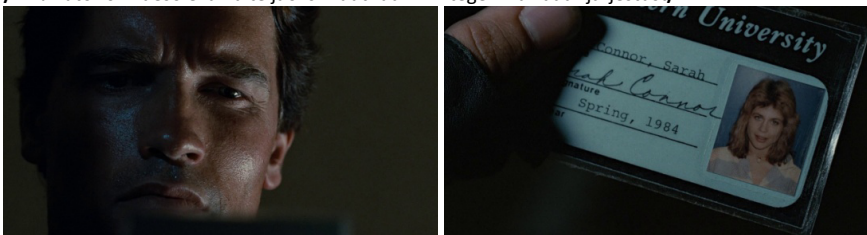

Näide 33 [Spielberg 1989]: pilt teise pildiga

Näide 34 [Cameron 1984]: pilt heliga

/NB! Autor on käesoleva näite jaoks muutnud filmi tegelikku kaadrijärjestust/

hot splicing *n* = **cement splicing**

hum *n* võrgumüra

Madalsageduslik müra.

vt ka **noise**

in-camera editing *n* kaamerasisene montaaž*, kaameramontaaž*

Filmitava materjali järjestamise viis, kus kõik vajalikud montaažiüleminekud saadakse järjestikusel filmimisel, mitte järeltootmise etapis nagu tavaks.

ingest *v* sisestama

Digitaalset materjali *DES*-i sisestama.

insert *n* detail, detailkaader

Kaadri vahetus, kus antakse lähivaade enne kaugemas kadreeringus näidatud samast ruumist, objektist või tegevusest.

= **cut-in**

Näide 35 [Curtiz 1942]:

insert editing *n* vahelisisamine*

*Digitaal*montaaži võtte, kus on võimalik lisada klippe filmiprojekti kronoloogilise järjestuse kindlasse punkti, lükates olemasolevad klipid lisamispunktist paremale.

intellectual montage *n* intellektuaalne montaaž, mõtestav montaaž

Kahe või enama montaažikaadri järjestamine selliselt, mis annab tulemuseks abstraktse idee, mis puudub üksikutes kaadrites eraldi.

Näide 36 [Aleksandrov 1928]:

intensified continuity *n* võimendatud pidevus*

Filmisüüee tavaline *pidevus*, mis on võimendatud kiirema montaaži, äärmuslike fookuskauguste, suuremate plaanide ning liikuvate kadreeringute kasutamisega. [Bordwell 2002]

internal diegetic sound *n* subjektiivne diegeetiline heli*

Diegeetiline heli, mille allikaks on tegelaskuju meel või mõtted, mida vaataja küll kuuleb, kuid teised stseenis olevad tegelaskujud eeldatavasti mitte. [Bordwell, Thompson 1986]

vrđ **external diegetic sound**

internegative *n* duubelnegatiiv, kontratüüp, vahenegatiiv

Vahepositiivist valmistatud füüsiliste liitekohtadeta *negatiiv*, mida kasutatakse filmi *levikoopiate* paljundamiseks.

= **dupe negative**

interpositive *n* vahepositiiv

Monteeritud algnegatiivist tehtud positiivkoopia *vahenegatiivi* valmistamiseks.

invisible editing *n* nähtamatu montaaž

Montaažistiil, mis kasutab sujuvat ja vähe tähelepanu äratavat kaadriüleminekut, eriti liikumist sisaldava kadreeringu muutumisel. Harilikult kasutatakse klassikalise Hollywoodi *pidevmontaaži* kirjeldamisel.

vt ka **continuity editing**, **match on action**

iris wipe iirisüleminek*

Üleminekuefekt, kus eelmine stseen lõpeb *iirise sulgumisega* ning järgmine stseen algab *iirise avanemisega*.

iris-in iirise avanemine*

lirisekujulise *kašee* avanemine, harilikult uue stseeni alustamiseks.

Näide 37 [Godard 1960]:

iris-out iirise sulgumine*

lirisekujulise *kašee* sulgumine, harilikult stseeni lõpetamiseks (näide 38), aga ka mingi kujundi või detaili rõhutamiseks (näide 39).

Näide 38 [Godard 1960]:

Näide 39 [Chaplin 1936]:

jump cut hüplik montaaž, katkendlik montaaž*, katkendmontaaž*

Elliptiline montaaž, mis ühest kaadrist teise säilitab sama taustakadreeringu, kus kujundid hetkeliselt muutuvad (näide 40), või säilitab kujundid konstantselt ja muudab tausta (näide 41). [Bordwell, Thompson 1986]

Näide 40 [Godard 1960]:

Näide 41 [Godard 1960]:

Kuleshov effect n Kulešovi efekt

1 Erinevate kujundite vahel olev ruumilise pidevuse efekt, mis luuakse montaažikaadrite vahel ilma *aadresskaadrita* toetudes *vaatesuuna ühtivusele*. [Bordwell, Thompson 1986]

vt ka **constructive editing**

2 Kaadrite järjestamise, mitte nende individuaalse sisu põhjal vaatajal tekkivad assotsiatsioonid. Eeldab, et järjestatud kaadrite vahel on ruumiline pidevus.

L-cut n L-lõige, split.

Montaažiüleminek, kus heli ja pildi üleminek toimub erinevatel aegadel. Lõppeva montaažikaadri või stseeni heli kandub pildi üleminekul järgnevasse kaadrisse või stseeni või järgneva kaadri või stseeni heli kandub lõppevasse kaadrisse või stseeni enne pildi üleminekut (vt näidet 42). Kasutatakse stseeniüleminekute mahendamiseks ja ühe kaameraga filmitud dialoogistseeni erinevate *duublite* ühtlustamiseks.

= **split edit**

vrđ **straight cut**

Näide 42 [Demme 1990]:

lap dissolve *n* = **dissolve**

layback *n* **layback**

Videolindil põhineva levikooopia valmistamise etapp, kus lõplik helimiks videolindile salvestatakse.

laydown *n* **laydown**, kopeerimine

Heli, pildi, ajakoodi vms ühelt andmekandjalt teisele salvestamine.

leader *n* **rakord**

Filmi alguses ja lõpus paiknev filmi- või lindilõik või digitaalklipp, et tagada pildi ja heli sünkroonsus vt ka **head leader**, **tail leader**

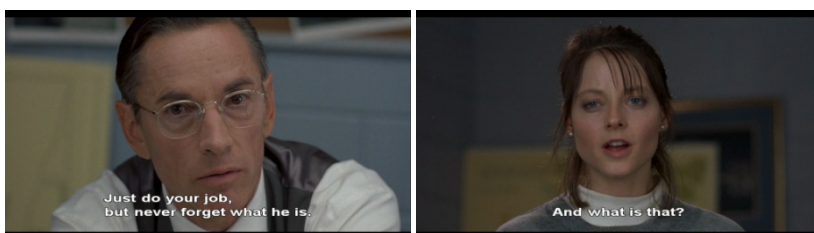
letterbox *n* **letterbox**, horisontaalribapilt*, ribapilt

Laiekraanfilmi kohaldamine väiksema kuvasuhtega ekraaniformaadiga, kus vähendatakse proportsionaalselt pildi suurust ja lisatakse mustad äärised ekraani all- ja ülaserava.

lightning mix *n* **heliline stseenimiks***

Montaaživõtte, kus ajaliselt ja/või ruumiliselt üksteisest eraldatud kujundid ühendatakse montaažiüleminekul helilise ühtivusega (harilikult kõne kaudu). [Fabe 2004]
vt ka **hook**, näide 30

Näide 43 [Demme 1990]:

/- Tee oma tööd, kuid ära unusta, kes ta on./

/-Ja see oleks?/

/- Ta on koletis. Täielik psühhopaat .../

/... Harv juhus, kui mõni elusalt kätte saadakse./

linear editing *n* **lineaar montaaž**

Filmi või teleprogrammi järjestikune monteerimine algusest lõpuni. Kasutusel videolindi montaažis.
vrd **nonlinear editing**

lip sync *lip sync*, kõne sünkroonsus*

Sünkroonsus näitleja suu liikumise (e ekraanil nähtava heliallika) ja kostuva kõne vahel.

location sound *n* platsiheli

Võttepaigas salvestatud algupõrane sünkroonheli.

= **production sound, sync sound 2**

locked cut *n* lukus montaaž

Filmi monteeritud versioon, kus pildimaterjali enam ei muudeta.

long shot, LS *n* üldplaan

Plaanisuurus, mis haarab suhteliselt avarat ruumi näidates filmitavat objekti täies ulatuses, inimene on ekraanil näha täies pikkuses.

= **wide shot**

Näide 44 [Ford 1939]:

looping *n* = ADR

low-angle shot *n* altvaade

Võttenurk, kus kaamera on filmitava objekti poole vertikaalnurga all alt ülesse suunatud.

Näide 45 [Lang 1931]:

M&E, music and effects *n* M&E, muusika ja efektid

Helirada, millelt on võõrkeelde *dubleerimiseks* eemaldatud algne kõne komponent, kuid mis sisaldab muusika ja efektide kombineeritud komponente. Lõplik helimiks muutub dubleerimiskõlblikuks alles siis, kui taastatakse või luuakse uuesti koos kõnega eemaldatud algne *atmosfäär* ja *interjööriatmosfäär* ning teised helidetailid (vt **filled tracks**).

mask *n* kašee, mask

Kaamera objektiivi ette paigutatav läbipaistmatu, sobiva kujuga avaga varustatud varje, mida kasutatakse pildivälja nähtava osa vormimiseks (nt binokli või lukuangu kujuline kašee vastava *perspektiivkaadri* loomiseks).

master shot *n* = **establishing shot**

match cut *n* ühtivmontaaž*

Üldtermin igasuguse kaadrite ühtivuse tähistamiseks. Võib sõltuvalt kontekstist tähendada nii kaadrite *graafilist*, assotsiatiivset kui ka tegevuse ajalis-ruumilist ühtivust (**match on action**).

match on action *n* liikumise montaažiiliide, liikuvuse jätkamine, liikumisliide*

Pidevmontaažile omane kaadri vahetus, mis ühendab kaks erinevat *kadreeringut* ühest ja samast tegevusest võimalikult täpselt liikumise hetkel, jättes mulje tegevuse katkematust ja sujuvast jätkumisest.

= **cutting on action**

Näide 46 [Spielberg 1989]:

matching eyelines *n* vaatesuundade ühtivus*

Vaatesuuna ühtivus kitsamas tähenduses, kus peavad ühtima kahe või enama (nt vestluses oleva) tegelase vaatesuunad.

vt ka **eyeline match**

Näide 47 (mitteühtivad vaatesuunad, kaadrid 2 ja 3) [Donner 1980/2006]:

matching shots *n* ühtivkaadrid*

Montaažikaadrid, mis *pidevmontaažile* omaselt omavahel ajaliselt ja ruumiliselt ühtivad.

medium close-up, MCU *n* kesk-lähiplaan, kesk-suurplaan

Plaanisuurus, kus kujutatakse inimest alates rinnast.

Näited 48 [Hitchcock 1960] ja 49 [Ford 1939]:

medium long shot kesk-kaugplaan

Plaanisuurus, kus filmitav ümbruskond täidab suuremal määral kaadrit kui filmitav objekt.

vt ka **plan américain**

medium shot *n* keskplaan

Plaanisuurus, mis kujutab inimest alates vöökohast; seätid ja näoilmed on selgelt eristatavad.

Näide 50 [Ford 1939]:

mix¹ *n* = sound mix

mix¹ *v* miksimine, kokkusalvestamine

Filmi *lõplikku helirada* valmistamine, ühendades ja ühtlustades helikujunduse kõik elemendid (kõne, muusika, efektid, ADR).

mix down *v* heliradasid kombineerima, heliradasid vähendama

Heli vähematele heliradadele ümbersalvestamine kombineerides niiviisi rajad ning hõlbustades miksimist.

mixdown *n* *mixdown*, kombineeritud helirajad

Miksimise hõlbustamiseks koondatud helirajad.

mixing *n* miksimine, kokkusalvestamine

Lõpliku heliraja valmistamise protsess, mille käigus filmi helikujunduse kõik elemendid (kõne, muusika, efektid, ADR) ühendatakse ja ühtlustatakse.

montage *n* montaaž

1 = editing

2 NSV Liidu filmitegijate poolt 1920ndatel arendatud monteeringuviis, mis kasutas dünaamilist, tihti ebapidevat kaadrijärjestust ning kujundite kõrvutamist, et luua sellega ideid ja assotsiatsioone, mis üksikus kaadris puudusid.

vt ka **discontinuity editing**

montage sequence *n* montaažiepisood*

Episood, kus suhteliselt lühikesed montaažikaadrid kiiresti üksteisele järgnevad, sedasi sündmused ajaliselt kokku surudes.

vt ka **American montage**.

MOS take *n* pildivõte*

Võte, mille kestel, ei salvestata (sünkroon)heli, mida tähistab kinnine *klapp*.

= **closed stix**

music editor *n* muusika monteeringija

Isik, kes monteering muusika ja lisab selle filmile.

music supervisor *n* muusika koordinaator*

Isik, kes hangib vajalikud autoriõiguste litsentsid filmis kostuva muusika kasutamiseks ning koordineerib muusika montaaži muusika monteeringijaga.

narrative *n* narratiiv

Mingis ajas ja ruumis toimuvate kausaalsetes suhetes olevate sündmuste ahel.

natural wipe *n* = **wipe-by cut**

negative *n* negatiiv

Vastupidise elementide värvusega fotokujutis või seda kandev film, mida kasutatakse *positiivide* kopeerimiseks.

negative cutter *n* negatiivi monteeriija

Isik, kes monteerib filmi *lukus montaaži* alusel filmi *algnegatiivi*.

negative cutting *n* negatiivi montaaž

Algnegatiivi lõplik monteerimine vastavalt filmi *lukus montaažile*.

noise *n* müra

1 Heli, mis hõlmab kõiki kuuldeulatusse jäävaid sagedusi.

2 Igasugune soovimatu heli, sh salvestustehnika ja -allika iseärasustest, salvestuse kvaliteedi halvenemisest ja salvestuskeskkonnast tulenev müra.

vt ka **hiss** ja **hum**

3 Müra, mida kasutatakse helitäiteks.

nondestructive editing *n* = **digital editing**

nondiegetic insert *n* mittediegeetiline vahekaader

Vahekaader, millel on filmiloo sündmustega sümbolne või metafoorne seos, kuid mis ei ole osa filmi *diegesisist*.

Näide 51 (keskmise montaažikaader) [Eisenstein 1925]:

nondiegetic sound *n* mittediegeetiline heli

Heli, mille allikas asub väljaspool filmilugu.

vrđ **diegetic sound**

nonlinear editing *n* mittelineaarne montaaž

Montaažimeetod, kus, erinevalt lineaarmontaažist, on võimalik filmi suvalises järjekorras kokku panna ning juba kokkupandud montaažikaadrite jadasse on võimalik lisada uusi kaadreid. Terminit kasutatakse sageli digitaalontaaži kirjeldamisel, kuigi ka filmilindi montaaž on mittelineaarne.

vt ka **digital editing**

vrđ **linear editing**

nonsimultaneous sound *n* mittesamaaegne heli

Heli, mis kõlab kas enne või pärast filmiloo sündmuseid ehk heli allikas on võrreldes filmiloo sündmuseid kujutava pildiga minevikus või tulevikus. [Bordwell, Thompson 1986]

OCN, original camera negative *n* algnegatiiv, kaameranegatiiv

Negatiivfilm, millele võtete ajal filmitud materjal algselt jäädvustati.

vt ka **negative**

offline editing *n* eelmontaaž, järjestamine

Montaažietapp, kus tehakse filmi esialgne järjestamine ja töötlemine, millele järgnevalt film ka vajadusel *lõppmontaaži* läbib.
vt ka **online editing**

offscreen sound *n* kaadriväline heli

Samaaegne heli, mille allikas asub eeldatavasti küll nähtavas stseenis, kuid jääb väljaspoole vaatajale nähtavat kaadrit.

online editing *n* lõppmontaaž

Montaažietapp, kus filmi eelmonteeritud versiooni parandatakse ja parendatakse (keerulisemate efektide ja üleminekute lisamine jms).

onscreen sound *n* kaadrisisene heli

Samaaegne heli, mille allikas asub nii nähtavas stseenis kui ka vaatajale nähtavas kaadris.

opening credits *n* algustiitrid

Filmi alguses näidatav, harilikult mittetäielik nimekiri filmi tootmises osalenud peamistest isikutest (näitlejad, stsenaarist, peaoperaator, monteerija, helilooja, produtsendid, režissöör).

vt ka **credits**

vrđ **end credits**

optical printing *n* optiline kopeerimine

Kopeerimisprotsess, kus algne filmikujutis fotografeeritakse uuele filmilindile. Kasutatakse nii duplikaatide kui erinevate *optiliste efektide* tegemiseks.

opticals *n* optilised efektid

Optilise kopeerimise teel saadud filmiefektid, nt *üleminekuefektid* nagu *väljatõrje* ja *ülesulamine*. Tänapäeval tekitatakse sellised efektid digitaalselt.

order *n* järjestus

Filmi ajalise manipuleerimise element, mis hõlmab järjestust, kuidas *filmiloo* kronoloogilised sündmused on *süžees* korraldatud.

original camera negative, OCN *n* alnegatiiv, kaameranegatiiv

Negatiivfilm, millele võtete ajal filmitud materjal algselt jäädvustati.

vt ka **negative**

out-of-sync sound *n* = **asynchronous sound**

overhead shot *n* = **bird's eye shot**

overlapping editing *n* kattuv montaaž*

Montaaživõte, millega korratakse osa või kogu kaadris olevat tegevust, pikendades seega *vaatamisaega* ja narratiivi *kestust*. [Bordwell, Thompson 1986]. Tänapäeval kasutatakse näiteks märulifilmides, tihti koos aegluubiga.

Näide 52 [Aleksandrov 1928]:

over the shoulder shot *n* üleõla kaader, üleõla plaan

Harilikult *kaadri/vastaskaadri* vaheldumisel kasutatav kadreering, kus vaateväljas domineeriva tegelase vastas oleva tegelase õlg ja/või kukal jääb nähtavale tugevdades niiviisi tegelaste omavahelist ruumilist *pidevust*. vt ka **shot/reverse shot** ja **dirty single**.

Näide 53 [Curtiz 1942]:

pan¹ *n* panoraam, panoraamvõte

Filmimisvõte, mille käigus kaamera horisontaalsuunas pöörduv, tekitades nii liikuva *kadreeringu*, libisedes horisontaalselt üle kaadriruumi.

pan *v* panoraamima

1 Filmima *panoraamvõtet* kasutades.

2 Heli paremasse, vasakusse või keskmisesse kõlarikanalisse suunama. Kasutatakse tihti siis, kui on vaja, et heli valjenemine ja nõrgenemine vastaks heliallika lähenemisele/kaugenemisele.

pan and scan *v* *pan and scan*, panoraamima ja skaneerima

Laiekraanfilmi väiksema kuvasuhtega ekraaniformaadi jaoks kohandama, kus algupärasest kaadrikompositsioonist valitakse välja ja skaneeritakse ekraanil nähtav põhitegevus ning liigutakse skanneriga ringi vastavalt ekraanil toimivatele muutustele, tekitades niiviisi algkompositsioonis mitteesinenud panoraamvõtte efekti.

parallel editing *n* = **crosscutting**

PFX track, production effects track *n* platsiheliefektide rada*

Platsiheli raja osa, mis koosneb võttepaigas salvestatud heliefektidest nagu ukse sulgumine jms.

picture fill *n* pilditäide*

Täitematerjal (tühi filmilõik või digitaalklipp), mida kasutatakse tühimiku ajutiseks täitmiseks ja sünkroonsuse hoidmiseks filmilindil või kaadrite/segmentide digitaalses järjestuses.

= **slug**

picture lock *n* = **locked cut**

pillar box *n* vertikaalribapilt*

1 Laiekraanfilmi kohaldamine väiksema kuvasuhtega ekraaniformaadiga pildi mõlemaid ääri kärpides nii, et algselt 4:3 kuvasuhtega film kataks laiformaadis ekraani tervenisti.

2 4:3 kuvasuhtega filmi kohaldamine suurema kuvasuhtega ekraaniga (laiekraan), lisades/jättes mustad äärised ekraani vasakusse ja paremasse serva.

plan américain *n* Ameerika plaan

Inimest kujutav kesk-üldplaan, kus tegelaskuju täidab kaadri alates põlvedest.

vt ka **medium long shot**

Näide 54 [Hitchcock 1960]:

plot *n* süžee

Kõik otseselt nähtavad ja kuuldavad *filmiloo* sündmused ning filmi *diegeesi* mittekuuluvad elemendid (näiteks algus- ja lõputiitrid ning *saatemuusika*). [Bordwell, Thompson 1986]

vrđ **story**

point-of-view shot, POW shot *n* perspektiivkaader, subjektiivne kaamera, tegelase vaatepunkt
Kaameravõte või kadreering, mis kujutab ekraanil nähtavat vastava tegelase vaatepunktist ning, mis võib olla paigutatud nii enne kui pärast kaadreid, mis kujutavad tegelast vaatamas. Vt näidet 55.

positive *n* positiiv(koopia)

Negatiivist kopeeritud fotokujutis või seda kandev film, millel on samasugune elementide värvus nagu võtteobjektile.

post-production *n* järeltootmine

1 Filmi tootmise lõppfaas, mis hõlmab nii erinevaid pildi- ja helitöötlusvorme kui ka näiteks litsentsi soetamist filmis nähtavate kaubamärkide ja kuuldava muusika jms jaoks, filmi turustamisega seotud tegevusi jne.

2 Filmi tootmise lõppfaas, mis hõlmab filmi tehnilise ja loominguilise töötlemisega seotud vahetuid tegevusi nagu pildi- ja helimontaaž, eriefektide loomine, värvikorrektuur jms.

post-production supervisor *n* järeltootmise koordinaator

Isik, kes vastutab järeltootmise koordineerimise ja õigeaegse lõpetamise eest, koostades ajagraafiku iga etapi jaoks.

postsynchronization *n* = ADR

POW shot, point-of-view shot *n* perspektiivkaader, subjektiivne kaamera, tegelase vaatepunkt
Kaameravõte või kadreering, mis kujutab ekraanil nähtavat vastava tegelase vaatepunktist ning, mis võib olla paigutatud nii enne kui pärast kaadreid, mis kujutavad tegelast vaatamas.

Näide 55 [Wright 2007]:

pre-dub, pre-mix *n* eelmiks

Miksamisele eelnev helitöötlus, mis hõlmab harilikult üksikuid helikomponente / radu, mis hõlbustab keerulisemaid protseduure helimiksamise ajal.

presence *n* = room tone

printmaster *n* *printmaster*

Filmi lõplik, optilisele helirajale salvestatud helimiks.

production music *n* *production music*, otsemuusika*

Muusika, mis on salvestatud otse võttepaigas või, mis on eelsalvestatud ja võttepaigas taasesitatud.

production sound *n* = **location sound****push** *n* väljatõrje

Üleminek ühest kaadrist (stseenist) teise, mille käigus üks kaader teise ekraanilt välja tõrjub. Kaadriülemineku ajal on mõlemad plaanid liikumises.

vrđ **wipe**.

quick cutting *n* kiirmontaaž

Väga lühikestest montaažikaadritest koosnev filmilõik, kus kaadrid kiiresti üksteisele järgnevad.

raking shot *n* horisontaalrakurss*

Lähedalt filmitud kaksikplaan (kolmikplaan vms), mis on harilikult saadud tegelasi külje pealt filmides ning, kus üks tegelane domineerib visuaalselt teise üle.

Näide 56 [Spielberg 1989]:

reaction shot reaktsioonikaader

Tegelas(t)e reaktsiooni kujutav kaader, mis harilikult järgneb ekraanil eelneva(te)s kaadri(te)s näidatud tegevusele või sündmustele (näide 57), kuid võib ka sellele/neile eelneeda.

Näide 57 [Spielberg 1989]:

reel**1** filmirull

Metallkarpi keritud *filmilint*. Harilikus filmirullis on 20-25 minuti jagu filmi.

2 filmipool

Seadis filmirulli kerimiseks ja hoidmiseks.

reestablishing shot *n* taastutvustav kaader*

Stseeni avav harilikult kaugemas kadreeringus plaan, millega naastakse pärast esialgsele *aadresskaadrile* järgnenud lähikaadreid kogu filmitavat stseeni avavasse kadreeringusse.

Näide 58:

release print *n* levikoopia

Vahenegatiivist tehtud *positiivkoopia*, mis on valmis linastumiseks.

re-recording *n* = **mixing**

re-recording mixer *n* helimiksija, heli kokkusalvestaja

Isik, kes kombineerib ja ühtlustab filmi kõik erinevad helirajad.

= **sound mixer 1**

reverberation *n* reverberatsioon

Heliefekt, kus helipeegeldus ühtib algheliga ning ei ole seetõttu erinevalt *kajast* eraldi tajutav. Füüsilises ruumis kõlab helipeegeldus reverberatsioonina, kui objektid millelt heli peegeldub asuvad heliallikale piisavalt lähedal.
vrd **echo**

room tone *n* interjööriatmosfäär, ruumifoon

Võttekeskkonnale omane eristamatu ja vaevutajutav taustaheli, mida kasutatakse helipõhjuna muude helide (nagu kõne, foley ja muude heliefektide) ühtlustamisel. Salvestub koos sünkroonheliga, kuid salvestatakse ka eraldi asünkroonhelina pärast sünkroonfilmimise lõppu puhta ruumifooni saamiseks.

= **presence**

vt ka **ambience**

rough cut *n* esialgne montaaž

1 = **editor's cut**

2 Filmi igasugune versioon, mis ei ole läbinud kogu vajalikku pildi- ja/või helimontaaži ning ei ole veel linastuskõlbulik.

rough mix *n* = **pre-dub**

rushes *n* = **dailies**

scene *n* stseen

Filmi narratiivi iseseisev osa, mille tegevus toimub ühel ajal ja ühes kohas, või mis kasutab *ristmontaaži*, et näidata kahte või enamat samaaegset tegevust.

scoring *n* komponeerimine

Filmi *saatemuusika* kirjutamine.

scoring stage *n* muusika salvestusstudio

Studio, kus salvestatakse filmi saatemuusika, kus paikneb harilikult orkestriruum, kinoekraan koos sünkroonprojektsiooniks vajalike seadmetega.

scratch track *n* *scratch track*, ajutine pealelugemine*

Ajutine pealelugemine, mis on lisatud materjalile ajastamise ja monteerimise hõlbustamiseks.

screen direction *n* liikumissuund

Stseenis valitsevad ruumilise suhted, kus tegelased on joondatud kas vasakule või paremale ning, mis seda arvestades määravad kindlaks tegelaste vaatesuuna ja liikumise ühest kaadrist teise (nt kui tegelane lahkub kaadrist paremalt poolt peab ta liikumissuuna ühtivuse tagamiseks järgnevas kaadris ilmuma kaadrisse vasakult).

script notes *n* stsenaariumimärkmed*

Stsenaariumiülevaataja poolt täidetavad märkmed, mis hõlmavad kasutusse minevaid duubleid, nende ajastust ja lühikirjeldust ning kaameraga seotud teavet, nt võtte ajal kasutatud objektiivi liik jms.

script supervisor *n* stsenaariumiülevaataja*

Isik, kes kontrollib võtete ajal filmitavate sündmuste *järjepidevust*, sh jälgib, et võtte ajal ei ületataks *tegevuse telge*. Täidab võtete ajal erinevaid märkmeid ja aruandeid, sh *stsenaariumimärkmeid*, mis on vajalikud filmi hilisemal *sünkroniseerimisel*.

second assistant editor *n* monteeriija teine abi

Isik, kes vastavalt vajadusele abistab vahetult monteeriija teist abi nt võttematerjali digiteerimisel või selle esialgsel järjestamisel.

sequence *n* episood, sekvents

Filmi narratiivi iseseisev osa, mis koosneb ühest või mitmest *stseenist*, mis erinevalt stseenist võib hõlmata erinevaid sündmuskohti.

SFX, sound effects *n* heliefektid, helitaustad

Igasugused helirajal paiknevad helid, mis ei ole interjööriatmosfäär, kõne ega muusika.

shock cut *n* šokimontaaž

Väga erinevate kaadrite üksteise järele paigutamine, eesmärgiga vaatajat üllatada või ehmatada.

Näide 59 [Welles 1958]:

shot *n*

1 kaader, montaažikaader, plaan

Staatilises või liikuvus kadreeringus filmitud, üks katkematu montaažilõigetega piiratud kaadriku jada filmi *lõppversioonis*.

2 = take

shot/reverse shot *n* kaader/vastaskaader, plaan/vastuplaan

Peamiselt dialoogistseenides kasutatav kaadri vahetusvõte, kus näidatakse kaadrit ühest tegelasest vaheldumisi kaadriga tema vastas olevast tegelasest. *Pidevmontaažile* omaselt eeldatakse, et üks tegelane vaatab vasakule ja teine paremale.

vt ka **over-the-shoulder shot**.

simple diegetic sound *n* lihtne diegeetiline heli*

Samaaegne diegeetiline heli, sh dialoog, heliefektid, muusika ja ka nt ekraanil oleva tegelase mõtted. [Bordwell, Thompson 1986]

simultaneous sound *n* samaaegne heli*

Heli, mille allikas asub samas ajas ekraanil nähtavate filmiloo sündmustega. [Bordwell, Thompson 1986]

single *n* üksikplaan

Plaan, kus on kujutatud vaid üht tegelaskuju või muud objekti.

single system *n* üksiksalvestus*, üksiksüsteem*

Salvestusmeetod, kus pilt ja heli salvestatakse ühes formaadis / ühel andmekandjal.

slug *n* = picture fill

smart slate *n* = digital slate

soft cut *n* kiirsulatus, kiirläbihajumine*

Läbihajumine, mis kestab vaid üks kuni neli *pildivälja*.

soft effects *n* asünkroonsed heliefektid*

Heliefektid, mis ei pea olema sünkroonis ekraanil nähtava tegevusega, nt vihmased, linnulaul jms.

sonic flashback *n* = sound flashback

sound bridge *n* helisild

Heliüleminek, kus järgmise kaadri heli algab veel nähtavas kaadris, enne kui ülemineku heli allikas järgmises avatakse; või kus kaadris olev heli stseenivahetusel järgmisesse stseeni üle kandub.

sound design *n* helikujundus

Filmi helikontseptsioon, mis kõikide helidetailide kombineerimise kaudu toetab, täiendab või võimendab filmi lugu.

sound designer *n* helikujundaja

Isik, kes vastutab filmi helikujunduse loomise ning sellega kaasnevate heliefektide, foley ja muusika eest.

sound editing *n* helimontaaž

Helitöötlusprotsess, mille käigus toimub erinevate helikomponentide paigutamine vastavalt filmi visuaalsetele komponentidele.

sound editor *n* helimonteerija

Isik, kes vastutab filmi helimontaaži eest. Olenevalt projekti eelarvest võib täita vastavalt vajadusele *ADR-i monteeri*ja, *dialogimonteeri*ja, *heliefektide monteeri*ja ning *muusikamonteeri*ja ülesandeid.

sound effects, SFX *n* heliefektid, helitaustad

Igasugused helirajal paiknevad helid, mis ei ole interjööriatmosfäär, kõne ega muusika.

sound effects editor *n* heliefektide monteerija, helitaustade monteerija

Isik, kes loob või hangib helipangast heliefektid ning lisab need filmile.

sound flashback *n* heliline tagasivaade

Osaline muutus *filmiloo* esitamise järjestuses, kus ekraanil toimuv tegevus jääb kestma, kuid vaataja kuuleb filmiloo enne toimunud või toimuda võinud sündmusi, enne kui heli tagasi olevikku naaseb.

sound mix *n*

1 helimiks, heli kokkusalvestus

Kokkusalvestatud ja ühtlustatud helikujunduse komponendid, mis moodustavad filmi lõpliku heliraja.

2 = **composite track**

sound mixer *n*

1 = **re-recording mixer**

2 = **sound recordist**

sound perspective *n* heliperspektiiv

Heli allika asukoht ruumis, mida saab väljendada valjuse, tämbri ja *reverberatsiooniga*.

sound recordist *n* helisalvestaja

Isik, kes salvestab võttepaigas *sünkroon-* ja *asünkroonheli*.

= **sound mixer 2**

sound report *n* heliraport

Helisalvestaja poolt täidetav aruanne, kus on toodud ära iga võtte koos selle pikkusega, kas tegu on sünkroon- või asünkroonheliga jm teave, mida on vaja heli hilisemal töötlemisel ja sünkroniseerimisel.

soundtrack *n* helirada

Helikandja, mis kannab filmi heli *lõplikku kokkusalvestust*.

source music *n* *source music*, ekraanimuusika*

1 Muusika, mis kostub mingist kindlast ekraanil nähtavast allikast, nt raadiost.

2 Muusika, mis ei ole loodud spetsiifiliselt filmi jaoks ning, mille kasutamiseks tuleb hankida litsents.

splice¹ *n* liitekoht, ühenduskoht

Koht, kus kaks filmilindilõiku on ühendatud.

splice¹ *v* liitma, ühendama

Filmilindilõike ühendama; kas kleeplindiga või *kuumliimimise* teel.

vt ka **cement splicing**

split edit *n* = **L-cut****split screen** *n* mitmeks jagatud kaader, multiekraan, liigendatud ekraaniväli*

Kaheks või enamaks ekraaniväljaks jagatud plaan, kusjuures ekraaniväljade piirjooned võivad olla liikuvad võimaldades väljade arvu ja mõõtmete dünaamilist muutmist.

Näide 60 [Wadleigh 1970]:

splitting dialogue tracks *n* kõneradade eraldamine

Kõneradade eraldamine kaameravõtete kaupa, et kergendada kõne miksimist, nt interjööriatmosfääri ühtlustamiseks rääkijate vahel või teatud sõnade ja lausete väljatoomiseks eritötluseks.

spotting (session) n helikontroll*

Pooleli oleva filmi eelinastus, kus osalevad heli-, ADR-i, heliefektide või muusika monteeriija ning režissöör ja/või produtsendid, et määrata kindlaks heli lisamise, kustutamise ja muutmise kohad.

stem n stem, helimiksi komponent*

Helimiksi üksikkomponent, mis kannab ühte teatud tüüpi heli. Tüüpiline helikomponentide kombinatsioon on kõne, muusika ja efektid.

vt ka **DME** ja **M&E**

story n filmilugu, lugu

Kõik *narratiivis* haaratud sündmused, nii need, mis on otseselt nähtavad ja kuuldavad kui ka need, mille olemasolu vaataja eeldab. [Bordwell, Thompson 1986]

vrd **plot**

straight cut n

1 = cut

2 samaaegne üleminek

Montaažiüleminek, kus pildi ja heli üleminek toimub samal ajal.

vrd **L-cut**

straight-on-angle n otsevaade

Võttenurk, kus kaamera on otse võtteobjektile suunatud ja ole kallutatud vertikaalselt ega horisontaalselt.

vrd **canted angle**, **high-angle shot**, **low-angle shot**

Näide 61 [Spielberg 1989]:

subliminal cut n välkkaader*, välklõige*

Montaažikaader, mis kestab vaid mõned kaadrikud, nii et kujutist on ekraanil näha vaid vilksamisi.

superimposition n kaksiksäritamine, mitmekordne säritamine, topeltekspositsioon

Filmilindi puhul, mitme eri kujutise jäädvustamine ühele ja samale *pildiväljale* mitmekordse filmimise teel. Kui kogu pildiväli mitmekordselt säritatakse, jääb üks kujutis teist katma sellest läbi kumades. Kasutatakse muuhulgas *läbihajumise* puhul.

Näide 62 [Abrahams 1980]:

sweetening n heliparendus*

Heliraja kvaliteedi paremaks muutmise helielementide lisamise või muutmise teel.

swish pan *n* kiirpanoraam, libistamine

Erakordselt kiire *panoraamvõte*, mis põhjustab kujutise hetkelise hägustumise. Kasutatakse tihti ka montaažiüleminekute varjamiseks .

Näide 63 [Ford 1939]:

sync pop *n* sünkroniseerimismärk

1000 Hz-ne piip-hääletoon, mis on salvestatud audio *algus-* ja *lõpurakordile*, et hoida pilti ja heli sünkroonis filmi linastuse, helimontaaži ja helisalvestuse ajal.

vt ka **head pop**, **tail pop**.

sync sound *n*

2 sünkroonheli

Heli, mis on ühildatud pildiga nii, et see on kuuldav samal ajal kui see ekraanil allika poolt esile kutsutakse.

vrd **asynchronous sound**

1 = **location sound**

syncing *n* sünkroniseerimine

Heli ja selle esilekutsumise ajalisel vastavusse viimine. *Platsiheli* sünkroniseeritakse tavaliselt kas *ajakoodi* või *sünkroonklapi* abil.

tail leader *n* lõpurakord

Filmi lõppu paigutatud filmi- või videolindilõik või digitaalklipp, et tagada pildi ja heli *sünkroniseeritus*.

tail pop *n* lõpupip

Sünkroniseerimismärk, mis kõlab heliribal kaks sekundit pärast *lõpurakordi* algust.

tail slate *n* tagurpidi klapp

Sünkroonklapp, mida lüüakse kokku või näidatakse kaadris võtte lõpus, mitte alguses.

take *n* duubel, kaameravõte, võte

Kaamera katkematu filmimine, mille käigus säritatakse teatud hulk pildivälju kuni kaamera seiskumiseni. Filmi *lõppversiooni* pandava montaažikaadri võib valida ühe sama tegevuse erinevate duublite seast.

telecine¹ *n* *telecine*, telesiin*

Seade filmi kopeerimiseks videolindile või skaneerimiseks digitaalformaati.

telecine¹ *v* telesiinima*

Filmi reaajas videolindile kopeerima või digitaalformaati skaneerima.

telecine operator *n* *telecine'i* operaator, telesiini operaator*

Isik, kes kasutab *telecine'i* filmile, videolindile või digitaalsele andmekandjale jäädvustatud materjali kopeerimisel, skaneerimisel, sünkroonimisel, värvikorrektsioonis jms.

telephoto lens *n* teleobjektiiv

Pika fookuskaugusega objektiiv, mis suurendab tagaplaanis asuvaid objekte, näidates neid nii nagu oleks need lähedal esiplaanis asuvatele objektidele.

temp dub, temp mix *n* ajutine helimiks

Filmi kontroll-linastuseks tehtud ajutine helimiks.

time code *n* *time code*, ajakood

Ajastamiskood, mis määrab igale videolindikaadrile või digitaalfaili metandmetele unikaalse järjestikuse ajaühiku, kergendades nii sünkroonimist erinevates järeltoomisprotsessides. Formaadiks on tunnid: minutid: sekundid: kaadrid. Numbrid on grupeeritud vastavalt 24 tunnisele ööpäevale. USA-s on videolindi kuvakiirus 30 k/sek, ning kõrgeim võimalik ajakoodi näit on 23:59:59:29, Euroopas 25 k/sek ning kõrgeim näit 23:59:59:24, üks kaader pärast seda algab ajakood uuesti näidul 00:00:00:00.

vt ka **visual time code**

transcode *v* transkodeerima

Ühest digitaalsest formaadist teise salvestama.

transfer *v* ümbersalvestama

Materjali ühes formaadis andmekandjalt teises formaadis andmekandjale salvestama.

transition effect *n* üleminekuefekt

Stseeni- või kaadriüleminekuks kasutatavad montaažiefektid nagu *iirisüleminek*, *kustutus*, *läbihajumine*, *pimendumine* ja *väljumine pimendusest ning väljatõrje*.

vt **dissolve**, **fade-in**, **fade-out**, **iris-in**, **iris-out**, **push** ja **wipe**

two shot *n* kaksikplaan

Kaader, kus on kujutatud kahte tegelaskuju või muud objekti.

Näide 64 [Welles 1941]:

underscore *n* saatemuusika, taustamuusika

Harilikult mittediegeetiline muusika, mis saadab filmis toimuvat tegevust.

upconvert, uprez *n* üleskonvertima*

Pildi konvertimine madalast resolutsioonist kõrgemasse.

upcut line *n* kärbitud lause*

Lause, mille algusest või lõpust on mõni häälik pildimontaaži käigus kogemata välja lõigatud.

= **clipped line**

very long shot *n* väga üldine plaan, kesk-kaugplaan*

Üldplaan, mille puhul on inimene nähtaval, kuid tema näoilme, kehakeele ja riietusest on näha vaid üldised jooned ning kaadrikompositsiooni domineerib ümbruskond.

viewing time *n* filmi kestus*

Aeg, mis kulub vastaval kiirusel projitseeritud filmi vaatamiseks. [Bordwell, Thompson 1986]

visible time code *n* nähtav ajakood*

Videole järeltootmisprotsessi käigus kaksiksäritamise teel kantud *ajakood*, nii et pilt ja ajakood on mõlemad nähtaval.

walla *n* *walla*, kõnekohin*

Sünkroniseerimata, näitlejate poolt harilikult helistuudios salvestatud eristamatu taustakõne.

whip pan *n* = **swish pan**

white out *n* helestusse siirdumine, helestumine

Üleminekuefekt, kus ekraanil olev kujutis järk-järgult heleneb, kuni ekraan täielikult valgeks muutub vt ka **fade-out**

Näide 65 [Bowman 1998]:

wide shot *n* = **long shot**

wild lines *n* asünkroonkõne*

Võttepaigas salvestatud kõne, mis ei ole pildiga sünkroonis.

wild sound *n* *wild sound*, asünkroonne platsiheli*

Võttepaigas salvestatud heli, mis ei ole pildiga sünkroonis.

vrđ **sync sound**

windowbox *n* kombineeritud ribapilt*

Laiekraanfilmi kohaldamine väiksema kuvasuhtega ekraaniformaadiga kasutades *horisontaal-* ja *vertikaalribapildi* kombinatsiooni, kärpides algset pilti nii ülevalt ja alt kui vasakult ja paremalt, lisades ümberringi mustad äärised.

Näide 66 [Truffaut 1959]:

wipe *n* kustutus, pühkimine, väljatõrje

Üleminekuefekt, mille käigus üks kaader teise ekraanilt kustutab, kusjuures asendatav kaader ei liigu ülemineku ajal.

vrđ **push**

Näide 67 [Donen 1952]:

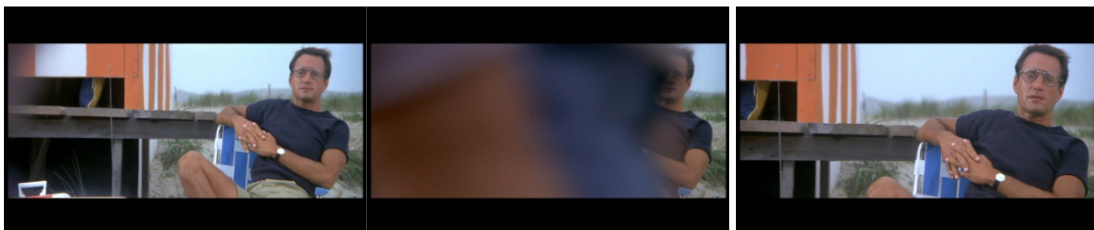
wipe-by cut *n* kustutav lõige*

Monteerimisvõte, kus harilikult *teleobjektiiviga* filmitav tegelane või objekt varjatakse hetkeks kaamera vaatevälja ilmuva uue tegelase või objektiga ning *lõige* tehakse hetkel, kui vaateväli on uue objektiga täielikult varjatud; vaatevälja vabanemisega ilmub kaadrisse eelmisest suurem või väiksem plaan. [Bordwell]

= **natural wipe**

vt ka **wipe**

Näide 78 [Spielberg 1975]:

work print *n* töökoopia

Filmi *alnegatiivist* tehtav positiivkoopia, millest valmib pärast montaaži *lukus montaaž*, mille alusel toimub filmi *negatiivi montaaž*.

work track *n* *guide track*, juhendrada*

Algse heliraja duplikaat, millega helimonteerija töötab.

= **guide track**

3.3 Eesti-inglise register

180° juhis	180° rule
2:3 konversioon	2:3 pulldown
30° juhis	30° rule
<i>A/B roll</i>	A/B roll
aadresskaader	establishing shot
aadressplaan	establishing shot
abimärke*	cue 1
asukoht*	cue 1
ADR	ADR
ADR-i monteeriija	ADR editor
ajakood	time code
ajutine helimiks	temp dub
ajutine pealelugemine*	scratch track
alnegatiiv	OCN
alguspiip	head pop
algusrakord	head leader
algustiitrid	opening titles
allakonvertima*	downconvert
altvaade	low-angle shot
Ameerika montaaž	American montage
Ameerika plaan	plan americain
asünkroonkõne*	wild lines
asünkroonheli	asynchronous sound
asünkroonne platsiheli*	wild sound
asünkroonsed heliefektid*	soft effects
atmosfäär	ambience
B lint	B roll
B materjal	B roll
B negatiiv	B negative
<i>continuity sheet</i>	continuity sheet
<i>crossfade</i>	crossfade
<i>cue</i>	cue
<i>cue sheet</i>	cue sheet
<i>cut effects</i>	cut effects
DAW	DAW
defekt	artifact
DES	DES, digital editing system
detail	close-up
detailkaader	close-up
detailplaan	close-up
DI	DI
dialoogi vaheldumine*	dialogue overlap
dialoogimonteeriija	dialogue editor
diegees	diegesis
diegeetiline heli	diegetic sound
digitaalfilm	digital film
digitaalklapp	digital slate
digitaalmontaaž	digital editing

digitaalne masterkoopia	digital master
digitaalne monteerimissüsteem	DES
digitaalne vahetöötlus*	DI, digital intermediate
digitaliseerimine	digitization
digiteerimine	digitization
dirigent	conductor
DME	DME
dublaaž	dubbing
duubel	take
duubelnegatiiv	internegative
duubelsalvestus*	double system
ebaselge üksikplaan*	dirty single
edasivaade	flash-forward
EDL	EDL
eelmiks	pre-mix
eelmontaaž	offline editing
eelmontaažinimekiri*	EDL
ekraaniformaat	aspect ratio
ekraanimuusika*	source music
ekvalaiser	equalizer
ekvalaisima	EQ
ellips	ellipsis
elliptiline montaaž	elliptical editing
episood	sequence
esialgne montaaž	editor's cut
filmi kestus*	viewing time
filmilugu	story
filmimontaaži lõigete nimekiri	cut list
filmimontaaži nimekiri*	cut list
filmipool	reel 2
filmirull	reel 1
foley	Foley
foleymonteerija	Foley editor
foleykunstnik	Foley artist
foonmüra	hiss
<i>guide track</i>	guide track
haak*	hook
helestamine	fade-in
helestumine	white out
helestus	fade-in
helestusse siirdumine	white out
heli kokkusalvestaja	re-recording mixer
heli kokkusalvestus	sound mix
heli ülesulamine	crossfade
heliefektid	sound effects
heliefektide monteerija	sound effects editor
helikontroll*	spotting (session)
helikujundaja	sound designer
helikujundus	sound design
heliline stseenimiks*	lightning mix

heliline tagasivaade	sound flashback
helilooja	composer
helimiks	sound mix
helimiksi komponent*	stem
helimiksija	re-recording mixer
helimontaaž	sound editing
helimonteerija	sound editor
helimoonutus	distortion
heliparendus	sweetening
heliperspektiiv	sound perspective
helirada	soundtrack
heliradade puhastamine	cleaning tracks
heliradasid kombineerima*	mix down
heliradasid vähendama*	mix down
heliraport	sound report
helisalvestaja	sound recordist
helisild	sound bridge
helitaustad	sound effects
helitaustade monteerija	sound effects editor
horisontaalrakurss*	raking shot
horisontaalribapilt*	letterbox
hüplik montaaž	jump cut
iirise avanemine*	iris-in
iirise sulgumine*	iris-out
iirisüleminek*	iris wipe
intellektuaalne montaaž	intellectual montage
interjööriatmosfäär	room tone
juhendrada*	guide track
jältootmine	post-production
jältootmise koordinaator	post-production supervisor
järjepidev montaaž	continuity editing
järjestamine	offline editing
järjestus	order
k/sek	fps
kaader 1	frame
kaader 2	frame
kaader, montaažikaader, plaan	shot
kaadrik	frame
kaadrisisene heli	onscreen sound
kaadrit vahetama	cut away
kaadriväline heli	offscreen sound
kaameramontaaž*	in-camera editing
kaameranegatiiv	OCN
kaamerasisene montaaž*	in-camera editing
kaameravõte	take
kadreering	framing
kahelindine montaaž	A/B roll
kahin	hiss
kaja	echo
kaksikplaan	two-shot

kaksikäsitamine	superimposition
kaksisüsteem*	double system
kaldvaade	canted angle
kašee	mask
katkendlik montaaž*	jump cut
katkendmontaaž*	jump cut
katteplaanid	coverage
kattuv montaaž*	overlapping editing
kaugplaan	extreme long shot
kesk-kaugplaan	medium long shot
kesk-lähiplaan	medium close-up
keskmise kaadripikkus/kestus*	average shot length
keskplaan	medium shot
kesk-suurplaan	medium close-up
kestus	duration
kiirläbihajumine*, kiirsulatus	soft cut
kiirmontaaž	quick cutting
kiirpanoraam	swish pan
kiirsulatus	soft cut
klapp	clapper(board)
kokkusalvestama	mix ¹ v
kokkusalvestamine	mixing
kokkusalvestusstudio	dubbing theater
kombineeritud ribapilt*	windowbox
komponeerimine	scoring
kontrastmontaaž	contrast editing
kontratüüp	internegative
kontrollkoopia	check print
kopeerimine	laydown
koopiamontaaž*	copy editing
Kulešovi efekt	Kuleshov effect
kustutav lõige*	wipe-by cut
kustutus	wipe
kuumliimimine	cement splicing
kuvasuhe	aspect ratio
kõne sünkroonsus*	lip sync
kõnemonteerija	dialogue editor
kõneradade eraldamine	splitting dialogue tracks
kärbitus lause*	upcut line
<i>layback</i>	layback
<i>laydown</i>	laydown
<i>letterbox</i>	letterbox
levikoopia	release print
libistamine, kiirpanoraam	swish pan
lihtne diegeetiline heli*	simple diegetic sound
liigendatud ekraaniväli*	split screen
liigendav montaaž*	analytical editing
liikumise montaažiliide	match-on-action
liikumisliide	match-on-action
liikumissuund	screen direction

liitekoht	splice ¹ n
liitma	splice ¹ v
linearmontaaž	linear editing
linnuvaade	bird's eye view
<i>lip sync</i>	<i>lip sync</i>
lisavmontaaž*	assemble editing
L-lõige	L-cut
lugu	story
lukus montaaž	locked cut
lõige	cut 1
lõplik helimiks	composite audio
lõplik kokkusalvestus	composite audio
lõppmontaaž	online editing
lõppversioon*	final cut
lõpupip	tail pop
lõpurakord	tail leader
lõputiitrid	end credits
läbihajumine	dissolve
lähiplaan	close-up
lähivõte	close-up
M&E	M&E
mask	mask
miksima	mix
miksimine	mixing
miksimisruum	dubbing theater
mittepidev montaaž	discontinuity editing
mitmekordne säritamine	superimposition
mitmeks jagatud kaader	split screen
mittediegeetiline heli	nondiegetic sound
mittediegeetiline vahekaader	nondiegetic insert
mittejärjepidev montaaž	discontinuity editing
mittelineaarne montaaž	nonlinear editing
mittesamaaegne heli	nonsimultaneous sound
<i>mixdown</i>	mixdown
montaaž 1	editing
montaaž 2	cut 2
montaažiepisood	montage sequence
montaažikaader	shot
montaažilaud	flatbed
montaažileht	continuity sheet
montaažiliide	cut 1
montaažiüleminek	cut 1
monteerija	editor
monteerija esimene abi	first assistant editor
monteerija teine abi	second assistant editor
monteerima	edit
monteerimine	editing
monteeritud (alg)negatiiv	cut negative
multiekraan	split screen
muusika koordinaator	music supervisor

must materjal	footage
muusika ja efektid	M&E
muusika monteerija	music editor
muusika salvestusstuudio	scoring stage
mõtestav montaaž	intellectual editing
märguanne	cue 2
müra	noise
narratiiv	narrative
negatiiv	negative
negatiivi montaaž	negative cutting
negatiivi monteerija	negative cutter
nihkes diegeetiline heli*	displaced diegetic sound
nähtamatu montaaž	invisible editing
nähtav ajakood*	visible time code
objektiivne diegeetiline heli*	external diegetic sound
optiline kopeerimine	optical printing
optilised efektid	opticals
otseheli	direct sound
otsemuusika*	production music
otsevaade	straight-on-angle
<i>pan and scan</i>	pan and scan
panoraam	pan
panoraamima	pan
panoraamimima ja skaneerima	pan and scan
panoraamvõte	pan
paralleelmontaaž	crosscutting
perspektiivkaader	point-of-view shot
petumontaaž*	cheat
pidevmontaaž	continuity editing
pidevuse katkemine	continuity error
pidevusviga*	continuity error
pildiformaat	aspect ratio
pilditäide*	picture fill
pildivõte*	MOS take
pildiväli	frame
pimendamine	fade-out
pimendumine	fade-out
pimendus	fade-out
plaan	shot
plaksuti	clapper(board)
platsiheli	location sound
platsiheliefektide rada*	PFX track
positiiv(koopia)	positive
printamster	printmaster
production music	production music
proovikoopia	answer print
päevamaterjal*	dailies
rakord	leader
rakurss	angle-of-framing
reaktsioonikaader	reaction shot

režissööri montaaž	director's cut 2
režissööri versioon	director's cut 1
reverberatsioon	reverberation
ribapilt	letterbox
ristmontaaž	crosscutting
ruumifoon	room tone
rööpmontaaž	crosscutting
saatemuusika	underscore
sagedus	frequency
samaaegne heli*	simultaneous sound
samaaegne üleminek	straight cut
scratch track,	straight cut
sekvents	sequence
sisestama	ingest
sissejuhatav kaader	establishing cut
source music,	source music
split	L-cut
<i>stem</i>	stem
stoppkaader	freeze frame
stseen	scene
stsenaariumimärkmed*	script notes
stsenaariumiülevaataja*	script supervisor
subjektiivne diegeetiline heli*	internal diegetic sound
subjektiivne kaamera	point-of-view shot
sulamine	dissolve
suur lähiplaan	big close-up
suurplaan	close-up
säritamine	exposure
säritus	exposure
sünkroniseerimine	synchronization
sünkroniseerimismärk	sync pop
sünkroonheli	sync sound
sünkroonis heliefektid*	hard sounds
sünkroonist väljas heli	asynchronous sound
sünkroonklapp	clapper(board)
sünkroontahvel	digital slate
süšee	plot
šokimontaaž	shock cut
taastutvustav kaader*	reestablishing shot
tagasivaade	flashback
tagurpidi klapp	tail slate
taustaheli	ambience 2
taustamuusika	underscore
tegelase vaatepunkt	point-of-view shot
tegevuse telg	axis of action
<i>telecine</i>	telecine
telecine'i operaator	telecine operator
teleobjektiiv	telephoto lens
telesiini operaator*,	telecine operator
telesiinima*	telecine

telgmontaaž*	axial cut
teljereegel	180° rule
tiitrid	credits
<i>time code</i>	time code
toormaterjal	footage
topeltekspositsioon	superimposition
transkodeerima	transcode
täidetud helirada	filled track
töökoopia	work print
vaatesuuna ühtivus*	eyeline match
vaatesuundade ühtivus*	matching eyelines
vahekaader	cutaway
vahelduvtöötlus*	checkerboarding
vahelelisamine*	insert editing
vahenegatiiv	internegative
vahepositiiv	interpositive
<i>walla</i>	walla
valmisefektid*	cut effects
versioon	cut
vertikaalribapilt	pillarbox
wild sound	wild sound
viltune vaade	canted angle
<i>workstation</i>	DAW
vormiline ühtivus*	graphic match
vormimontaaž*	graphic match
võimendatud pidevus*	intensified continuity
võrgumüra	hum
võte	take
võttenurk	angle-of-framing
võtterakurss	angle-of-framing
väga üldine plaan	very long shot
väline diegeetiline heli*	external diegetic sound
väljajätt	ellipsis
väljatõrje	push
väljumine pimendusest	fade-in
välkkaader*	subliminal cut
välklõige*	subliminal cut
värvikorrektsioon	color correction
ühendama, liitma	splice
ühendatud helirajad*	mixdown
ühenduskaadrik*	cutback frame
ühenduskoht	splice ¹ <i>n</i>
ühendusväli*	cutback frame
ühtivkaadrid	matching cuts
ühtivmontaaž*	match cut
üksikplaan	one shot
üksiksalvestus*	single system
üksiksüsteem*	single system
ülaltvaade	high-angle shot
üldplaan	long shot

üleminek pimendusse
üleminekuefekt
ülesehitav montaaž*
üleskonvertima*
ülesulamine
üleõla kaader
üleõla plaan
ülisuurplaan
ümbersalvestama

fade-out
transition effect
constructive editing
upconvert
dissolve
over the shoulder shot
over the shoulder shot
close-up
transfer

KOKKUVÕTE

Käesolev magistritöö annab ülevaate filmi järeltootmise, täpsemalt pildi- ja helimontaaži valdkonnast, mis jaguneb kaheks: järeltootmisprotsessiga seotud tehnilised mõisted ja nende protsesside tulemusel loodud kirjeldavad e filmi esteetilised mõisted.

Hakates sõnastiku jaoks mõistesüsteemi koostama leidis autor, et see oleks valdkondade iseärasusi arvestades liiga meelevaldne ning jagas mõistevälja hoopis kahe suurema süsteemi vahel, milles omakorda mitmed väiksemad mõistesüsteemid ja grupid. Mõistete grupeerimine ei olnud iga kord kerge, sest filmivaldkonnas ei ole ka koolkondade vahel (rääkimata riikide vahel) kõik mõisted täpselt piiritletud.

Sõnastik sai kasutusmugavuse huvides vormistatud lihttähestikuliselt, kuid koostamisel prooviti võimalikult palju tugineda valdkonna mõistesüsteemile. Sõnastikul on deskriptiivne pool, kus katalogiseeritakse võimalikult palju eestikeelses filmikirjanduses kasutusel olevat terminoloogiat ning ekspertide poolt reaalselt kasutatavat sõnavara ning soovitatav pool, kus pakutakse tsitaatsõnade asemele omatermineid.

Olemasoleva eestikeelse terminoloogia poole pealt leiab autor, et aeg on küps uue, digitaalajastusse sobiva filmikäsiraamatu valmimiseks. Kümneid aastaid vanades käsiraamatutes leiduv võib olla küllaltki relevantne, kuid digitaalse filmitöötuse eestikeelse terminoloogia puudumine annab valdkonna sõnavara tsitaatsõnastumise näol üha rohkem tunda. Eesti on osa rahvusvahelisest kogukonnast ning rahvusvaheline filmikeel on paratamatult inglise keel. Samas pärsib kehv omakeelne terminoloogia uue kvaliteetse tõlkekirjanduse ilmumist. Selle tõttu oligi sõnastiku peamiseks eesmärgiks lünkade täitmine puuduvate omaterminite osas.

KASUTATUD ALLIKAD

Teooria

Atkins, B. T. Sue, Michael Rundell. 2008. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.

Erelt, T., Arvi Tavast. 2003. *Eesti oskuskeelekorralduse seisund*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Erelt, T. 2007. *Terminiõpetus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. Kättesaadav ka aadressilt <http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/24279/9789949117239.pdf?sequence=1>

Kerge, Krista. 2011. *Tõlkevõhik keele- ja lugemisoskuse valdkonna terminivarast*. Eesti teaduskeel ja terminikorrastus, lk 91-114. Tallinn: Tallinna Ülikool

Kull, R. 2000. *Kirjakeel, oskuskeel, üldkeel*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Tavast, Arvi. 2002. *Eesti oskussõnastikud 1996–2000*. – Keel ja Kirjandus nr 6, lk 401–414; nr 7, lk 489–503. Kättesaadav ka aadressilt: <https://www.etis.ee/portaal/publicationInfo.aspx?PubVID=16&LanguageVID=1&FullTranstate=false> (17.05.2014)

Terminid, vasted ja määratlused

Audio Post Production Knowledge Base. Kättesaadav aadressilt: <http://www.triggertone.com/> (17.05.2014)

Aumont, Jacques, Alain Bergala, Michel Marie ja Marc Vernet. 2012. *Filmiesteetika*. Tõlkinud Mirjam Lepikult. Tallinn: Varrak (algselt avaldatud 1983).

Baddeley, H. 1978. *Amatöörfilmi montaaž*. Tõlkinud Ü. Keedus. Tallinn: Valgus (algselt avaldatud 1971).

Blandford, S., K. Grant ja J. Hillier. 2001. *The Film Studies Dictionary*. Suurbritannia: Arnold.

Bordwell, David. 2002. *Intensified Continuity: Visual Style in Contemporary American Film*. University of California Press. Kättesaadav aadressilt: <http://academic.csuohio.edu/kneuendorf/frames/editing/Bordwell02.pdf> (17.05.2014)

- Bordwell, David. 2008. *The Hook: Scene Transitions in Classical Cinema*. Kättesaadav aadressilt: <http://www.davidbordwell.net/essays/hook.php>
- Bordwell, David. 2012. *Constructive Editing in Robert Bresson's Pickpocket*. [Videoessee]. Kättesaadav aadressilt: <http://www.davidbordwell.net/blog/2012/10/28/news-a-video-essay-on-constructive-editing/> (17.05.2014)
- Bordwell, David, Kristin Thompson. 1986. *Film Art: An introduction*. 2nd edition. New York: A. A. Knopf.
- Bowen, Christopher J., Roy Thompson. 2009. *Grammar of the Edit*. 2nd edition. Amsterdam [jt]: Focal Press.
- Bowen, Christopher J., Roy Thompson. 2009. *Grammar of the Shot*. 2nd edition. Amsterdam [jt]: Focal Press.
- Chandler, G. 2012. *Cut by Cut: Editing Your Film and Video*. 2nd edition. USA: Michael Wiese Productions.
- Cinema Tools 4 User Manual. Glossary. Kättesaadav aadressilt: <https://documentation.apple.com/en/cinematools/usermanual/index.html#chapter=glossary%26section=0> (17.05.2014)
- Clark, B., Susan J Spohr. 2002. *Guide to Postproduction for TV and Film: Managing the Process*. 2nd edition. Amsterdam [etc.]: Focal Press.
- Dick, Bernard F. 2010. *Anatomy of Film*. Boston, New York etc.: Palgrave Macmillan.
- EKSS = *Eesti keele seletav sõnaraamat*. Kättesaadav aadressilt <http://www.eki.ee/dict/ekss/>
- Erelt, Mati, Tiiu Erelt ja Kristiina Ross. 2007. *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Kättesaadav ka aadressilt: <http://www.eki.ee/books/ekk09/>
- Fabe, Marilyn. 2004. *Closely Watched Films: An Introduction to the Art of Narrative Film Technique*. Berkeley [etc.]: University of California Press.
- Fairservice, D. 2001. *Film Editing: History, Theory and Practice*. Manchester, New York: Manchester University Press.
- Filmmaker IQ. *The Evolution of Modern Non-Linear Editing: Part 1 – From Tape to Digital*. Kättesaadav aadressilt: <http://filmmakeriq.com/lessons/the-evolution-modern-non-linear-editing-part-1-from-tape-to-digital/> (17.05.2014)

Film Sound Glossary. Kättesaadav aadressilt:

<http://web.archive.org/web/20010807063153/http://dolby.com/movies/dfsglos.html>
(17.05.2014)

Final Cut Pro 7. *User Manual. Glossary*. Kättesaadav aadressilt:

<https://documentation.apple.com/en/finalcutpro/usermanual/#chapter=glossary%26section=0> (17.05.2014)

FjFE = *Foto- ja filmitehnika entsüklopeedia*. 1988. Tõlkinud K. Allikvee. Tallinn: Valgus (algselt avaldatud 1981).

Katz, Ephraim. 2001. *The Macmillan International Film Encyclopedia 4th ed.* London [etc.]: Macmillan.

Lerner, Sandy. *The Dilettante's Dictionary*. Kättesaadav aadressilt:

<http://www.dilettantesdictionary.org/index.php> (17.05.2014)

Lints, Aimar, Allan Triik (kaasautor). 2010. *Heli kompositsioon multimeedias*. Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž. Kättesaadav aadressilt:

https://www.tlu.ee/opmat/hk/opiobjekt/Lints/2010/heli_kompositsioon_multimeedias/index.html (17.05.2014)

Lootus, Reena. 2011. *Inglise-eesti animafilmi valiksõnastik*. Juhendaja Krista Kallis. Tartu: Tartu Ülikool [magistritöö].

Mariano Prunes, Michael Raine, Mary Litch. Yale Film Studies. Film Analysis Web Site 2.0 Kättesaadav aadressilt: <http://classes.yale.edu/film-analysis/> (17.05.2014)

Montagu, I. 1973. *Filmimaailm*. Tõlkinud A. ja R. Rammus. Tallinn: Eesti Raamat (algselt avaldatud 1964).

Naughton, J. 2008. *Kino*. Tallinn: Eesti Ekspressi kirjastus.

Panfilov, N. 1980. *Filmiamatööri lühisõnastik*. Tõlkinud H. Pedusaar. Tallinn: Valgus (algselt avaldatud 1974).

Samson, Ander. 2012. *Inglise-saksa-eesti filminduse valiksõnastik*. Juhendaja Anne Arold. Tartu: Tartu Ülikool [magistriprojekt].

Stam, Robert. 2011. *Filmitooria: sissejuhatus*. Tõlkinud Eva Näripea, Mari Laaniste, Andreas Trosseck. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia (algselt avaldatud 2000).

Thalheim, Triin. 2011. *Väike inglise-eesti seletav filmisõnastik*. Juhendaja Arvi Tavast. Tartu: Tartu Ülikool [magistritöö].

The Art of the Guillotine Glossary. URL: <http://www.aotg.com/index.php?page=glossary>
(17.05.2014)

Tomingas, I., Purde, M., Hallaste, S.-M., Annus, P. *Fotode, filmide, heli- ning videosalvestiste säilitamine*. Rahvusarhiiv 2003. Kättesaadav aadressilt:
http://www.ra.ee/public/Juhised/foto-film_2003.pdf (17.05.2014)

Vääri, Eduard, Richard Kleis ja Johannes Silvet. 2000. *Võõrsõnade leksikon*. Kuues trükk. Tallinn: Valgus.

Wales, Lorene M. 2012. *The Complete Guide to Film and Digital Production: The People and the Process*. Edition 2. USA: Pearson Education, Inc.

WorldCat raamatukogude kataloog. Kättesaadav aadressilt:
http://www.worldcat.org/title/how-to-edit-amateur-films/oclc/4441516/editions?start_edition=11&sd=desc&referer=di&se=yr&editionsView=true&fq= (17.05.2014)

Näited

Bowman, Rob (režissöör), Stephen Mark (monteerija). 1998. *The X-Files* [mängufilm]. USA: Twentieth Century Fox Film Corporation.

Cameron, James (režissöör), Mark Goldblatt (monteerija). 1984. *The Terminator* [mängufilm]. USA: Hemdale Film, Pacific Western, Euro Film Funding.

Chaplin, Charles (režissöör). 1936. *Modern Times* [mängufilm]. USA: United Artists.

Curtiz, Michael (režissöör), Owen Marks (monteerija). 1942. *Casablanca* [mängufilm]. USA: Warner Bros.

Demme, Jonathan (režissöör), Craig McKay (monteerija). 1990. *The Silence of the Lambs* [mängufilm]. USA: Orion Pictures Corporation

Donen, Stanley ja Gene Kelly (režissöörid), Adrienne Fazan (monteerija). 1952. *Singin' in the Rain* [mängufilm]. USA: Metro-Goldwyn-Mayer.

Donner, Richard (režissöör), Stuart Baird, Michael Thau ja John Victor-Smith (monteerijad). 1980/2006. *Superman II: The Richard Donner Cut* [mängufilm]. USA: Warner Bros.

Eisenstein, Sergei (režissöör). 1925. *Strike* [mängufilm]. NSV Liit: Goskino, Proletkult.

Grigori Aleksandrov ja Sergei Eisenstein (režissöörid). 1928. *October* [mängufilm]. NSV Liit: Soskino.

- Ford, John (režissöör), Otho Lovering ja Dorothy Spencer (monteerijad). 1939. *Stagecoach* [mängufilm]. USA: Walter Wanger Productions.
- Godard, Jean-Luq (režissöör), Cécile Decugis (monteerija). 1960. *Breathless* [mängufilm]. Prantsusmaa: Les Films Impéria, Les Productions Georges de Beauregard, SNC.
- Hitchcock, Alfred (režissöör), George Tomasini (monteerija). 1960/2005. *Psycho* [mängufilm]. USA: Shamley Productions.
- Kubrick, Stanley (režissöör), Ray Lovejoy (monteerija). 1968/2001. *2001: A Space Odyssey* [mängufilm]. Suurbritannia, USA: Metro-Goldwyn-Mayer.
- Kubrick, Stanley (režissöör). 1980. *The Shining* [mängufilm]. Ühendkuningriik, USA: Warner Bros., Hawk Films, Peregrine, Producers Circle.
- Lang, Fritz (režissöör), Paul Falkenberg (monteerija). 1931. *M* [mängufilm]. Saksamaa: Nero-Film AG.
- Lean, David (režissöör), Anne V. Coates (monteerija). 1962. *Lawrence of Arabia* [mängufilm]. Ühendkuningriik, USA: Horizon Pictures.
- Reed, Carol (režissöör). 1949. *The Third Man* [mängufilm]. Ühendkuningriik: Carol Reed's Production, London Film Productions.
- Spielberg, Steven (režissöör), Verna Fields (monteerija). 1975. *Jaws* [mängufilm]. USA: Zanuck/Brown Productions, Universal Pictures.
- Spielberg, Steven (režissöör), Michael Kahn (monteerija). 1989. *Indiana Jones ja viimane ristiretk* [mängufilm]. USA: Paramount Pictures, Lucasfilm.
- Zucker, David; Zucker, Jerry; Abrahams, Jim (režissöörid). 1980. *Airplane!* [mängufilm]. USA: Paramount Pictures.
- Tati, Jacques (režissöör), Gérard Pollicand (monteerija). 1967. *Play Time* [mängufilm]. Prantsusmaa: Jolly Film, Specta Films.
- Truffaut, François (režissöör). 1959. *The 400 Blows* [mängufilm]. Prantsusmaa: Les Films du Carrosse, Sédif Productions.
- Turteltaub, Jon (režissöör), William Goldenberg (monteerija). 2004. *National Treasure* [mängufilm]. USA: Walt Disney Pictures.
- Wadleigh, Michael (režissöör). 1970. *Woodstock* [dokumentaalfilm]. USA: Wadleigh-Maurice. Tõmmise URL: <http://www.bluray.com/movies/screenshot.php?movieid=764&position=2> (17.05.2014)
- Welles, Orson (režissöör), Robert Wise (monteerija). 1941. *Citizen Kane* [mängufilm]. USA: RKO Radio Pictures, Mercury Productions.

Welles, Orson (režissöör), Aaron Stell ja Virgil W. Vogel (monteerijad). 1958. *Touch of Evil* [mängufilm]. USA: Universal International Pictures.

Wright, Joe (režissöör), Paul Tohill (monteerija). 2007. *Atonement* [mängufilm]. Suurbritannia: Working Title Films.

SUMMARY

Eero Vakker

Filmi järeltootmise inglise-eesti valiksõnastik

English-Estonian Glossary of Film Post-Production

Master's thesis

2014

80 pages

keywords: film, post-production, glossary

The objective of this masters's thesis is to compile an English-Estonian glossary on the subject of film post-production. The subject matter is divided into two parts: concepts of technical nature and of film poetics and aesthetics, with a major emphasis on picture and sound editing. The compilation of the glossary was based on the organisation of concepts rather than finding equivalents to the terms of the source language. Since there is a substantial lack of Estonian terms in film in general and especially in modern post-production, the author of this thesis set out to try and form new terms and make them as transparent as possible. The glossary is organised alphabetically, all synonyms are cross-referenced and more references have been provided in the definition section of the sense unit, to provide an even better overview of the concept.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eero Vakker
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose
FILMI JÄRELTOOTMISE INGLISE_EESTI VALIKSÕNASTIK
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Enn Veldi,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 2014